

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Õiguse instituut

Karel Raudmann

**PANKROTIMENETLUSE RAUGEMISE INSTITUUT KUI
PANKROTIMENETLUSE EESMÄRKIDE TÄITJA**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kaido Künnapas, PhD

Tallinn 2017

Deklareerin, et käesolev bakalaureusetöö, mis on minu iseseisva töö tulemus, on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli bakalaureusekraadi taotlemiseks ja selle alusel ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi.

Karel Raudmann

“ “ 201...

Töö vastab kehtivatele nõuetele

Kaido Künnapas, PhD

“ “ 201...

Kaitsmisele lubatud “ “ 201...

Õiguse instituudi bakalaureusetööde kaitsmiskomisjoni esimees

Sisukord

Lühendid	4
Sissejuhatus	5
1. Raugemise instituudi funktsioon pankrotimenetluses	8
1.1. Pankrotimenetluse raugemise mõiste.....	8
1.2. Raugemine pankrotimenetluse eesmärkide süsteemis.....	12
1.3. Raugemise olukorra tuvastamine ajutise halduri või pankrotihalduri poolt.....	17
1.4. Pankrotimenetluse raugemise negatiivsed mõjud.....	20
2. Kohtupraktika analüüs pankrotimenetluse raugemise osas 2015 – 2016 aastatel	24
2.1. Harju Maakohtus raugenud pankrotimenetlused.....	24
2.2. Pärnu Maakohtus raugenud pankrotimenetlused.....	30
2.3. Tartu Maakohtus raugenud pankrotimenetlused.....	34
2.4. Viru Maakohtus raugenud pankrotimenetlused.....	35
3. Pankrotimenetluse raugemise aluste analüüs	38
3.1. Pankrotimenetluse ja eelmenetluse raugemise põhjused seoses maksejõuetuse põhjustega.....	38
3.2. Õiguskaitsevahendid pankrotimenetluses.....	41
3.3. Ajutise halduri ja pankrotihalduri seisukoht maksejõuetuse põhjustel pankrotimenetluses.....	44
3.3.1. Raske juhtimisvea ning kuriteotunnustega teo tagajärjed raugemisel.....	46
3.3.2. Hoolsuskohustuste rikkumine.....	50
3.4. Pankrotiombudsman või pankrotikohus – lahendused.....	52
Kokkuvõte	58
Abatement of bankruptcy proceedings institute as the executor of the objectives of bankruptcy proceedings summary	62
Kasutatud allikate loetelu	64
Lisa 1	74

Lühendid

PankrS - Pankrotiseadus

TsÜS – Tsiviilseadustiku üldosa seadus

VÕS - Võlaõigusseadus

ÄS – Äriseadustik

KarS – Karistusseadustik

KrMS – Kriminaalmenetluse seadustik

RKTK – Riigikohtu Tsiviilkolleegium

HMK – Harju Maakohus

PMK – Pärnu Maakohus

TMK – Tartu Maakohus

VMK – Viru Maakohus

Sissejuhatus

Tänapäeval on maailmas üldtunnustatud arusaamine pankrotimenetlusest, kui menetlusest, mis toimub nii kohtuliku kui ka kohtuvälise menetlusena võlausaldajate ja kohtu järelvalve all. Arusaamine sellest, et pankrot on pelgalt eraõiguslik probleem ja võlgniku vara jagamine tema võlausaldajate vahel on üksnes omavaheline asi, on viimaste sajandite jooksul oluliselt muutunud.¹ Tänapäeva globaalne majandus on maailma kujundamas olulisel määral ning krediiti antakse suuremas mahus ja suuremale tarbijaskonnale riikides kui kunagi varem.² Sellest tulenevalt on tekkinud arusaam, et elujõulise pankrotisüsteemi loomine on energiaallikaks turumajandusele, ning on võetud nišši Ameerika Ühendriikide pankrotiõigusest, kus juriidilise isiku puhul jääb juhtorgan oma positsioonile ning toimub võlgades äriühingu ümberkujundamine.³ Ka Eestis on selleks välja kujundatud oma saneerimiseseadus. Selleks, et saaks toimuda ettevõtte ümberkujundamine või pankrotimenetlus, peab eksisteerima vara. Alates 2009. aastast on Eestis toimunud suurem pankrotilaine, mis on tänaseks päevaks tasapisi kahanenud.⁴ Kuid seoses pankrotiga on tekkinud sellest ajast päevakorra ka pankrotimenetluste raugemine, mis saab toimuda tänu vara puudumisele.

Teema aktuaalsus tuleneb sellest, et alates majanduskriisi algusest saadik, ehk 2009. aasta pankrotilainele, on tekkinud suur osakaal pankrotimenetluste raugemisi. Pankrotistunud ja varatute ettevõtete suhe on olnud sellest ajast saadik märkimisväärselt kõrge. Viimastel aastatel on see tendents olnud languses, kuid näitaja püsib endiselt kõrgel – 2012. aastal 70,5 %, 2013. aastal 67%, 2014. aastal 64,5 protsenti ning 2015. ja 2016. aastal 61%.⁵ Pankrotimenetluste alguseks pole võlgnikul praktiliselt enam vara, millest oma kohustusi täita või pankrotimenetlust finantseerida. Eestis pankrotimenetluste võlgade sissenõudmise tase on võrreldes naaberriikidega madal. Eestis on see 43 senti. Kuid näiteks Soomes on see 90, 3 senti, Taanis 88 senti, Norras 92, 9 senti ning Poolas 60, 6 senti. Lätis on see vastavalt 49, 1 senti ning Leedus 45 senti. Raportite

¹ Vaks, K. K. Kohtulik järelvalve ja selle seos pankrotimenetluste eesmärkidega. *Juridica*, 2005, IX, lk 655.

² Martin, N. The Role of History and Culture in Developing Bankruptcy and Insolvency Systems: The Perils of Legal Transplantation. *Boston College International and Comparative Law Review*, 2005, 28 (1), lk 2.

³ *Ibid*, lk 4.

⁴ Credit Info AS. Pankrotid Eestis 2016, 2017. web.creditinfo.ee/pankrotid2016.pdf (15.02.2017), lk 4.

⁵ *Ibid*, lk 5.

hinnangul on regiooni keskmine 73 senti.⁶ Ehk sellest kajastub, et puudujäägid pankrotimenetluses on teiste riikidega võrreldes olemas.

Juriidiliste isikute puhul menetluse raugemisel ei ole võimalik täita ühte seaduses sätestatud eesmärki – rahuldada võlausaldajate nõudeid. Samuti kannatab maksejõuetuse põhjuste täpne väljaselgitamine. Võlausaldajate nõudeid ei saa sellepärast rahuldada, sest menetlus lõpetatakse tänu võlgniku vara puudumisele. Maksejõuetuse põhjusi ei selgitada välja sellepärast, et menetlus raugub sellisel momendil, kus erinevate faktorite koosmõjul ei pruugi välja tulla täpne põhjus. Ei saa öelda, et raugemine on pankrotimenetluse ebaefektiivsus, kuid seda saab väita, kui raugemine toimub massilistes numbrites. Pankrotimenetlus käitub kui päästevõrguna kohalikule turumajandusele.⁷ Pankrotimenetluse ebaefektiivsus avaldab mõju ka ülejäänud majanduskliimale – pankrotistunud äriühingud mõjutavad endaga majanduslikes suhetes olnud äriühinguid, lepingupartnereid, tootjaid, edasimüüjaid või hankijaid. Professor Roy Goode on sätestanud juriidilistest isikutest võlgnike pankrotimenetluse üheks eesmärgiks luua mehhanism, mille abil saab tuvastada maksejõuetuse põhjusi, võtta vastutusele väärjuhtimises süüdi olevad isikud ning seal kus vajalik, kohaldada neile ärikeeldu ka teiste äriühingute osas.⁸ Pankrotiseaduse järgi saab maksejõuetuse põhjuseks olla raske juhtimisviga, kuriteo tunnustega tegu või muu asjaolu. Kuid kui raugemisel ei rahuldata nõudeid, siis milliseid eesmärke raugemise instituut üldse täidab ning kas raugemisega kaasneb vastutusele võtmine?

Eelnevalt tulenevast on autori eesmärk hinnata läbi 14.10.2015 – 14.10.2016 tehtud kohtulahendite ning teoreetilise materjali, et kas pankrotimenetluse raugemise instituut aitab saavutada pankrotimenetluse eesmärke ning mil viisil võimaldab see instituut reageerida raskete juhtimisvigade tõttu põhjustatud maksejõuetusele. Selletõttu püstitab autor uurimisküsimuseks, **et kas pankrotimenetluse raugemise instituut aitab saavutada pankrotimenetluse eesmärke ning sealjuures mil viisil võimaldab raugemise instituut reageerida raskete juhtimisvigadega põhjustatud maksejõuetustele?**

Töö eesmärgist lähtuvalt analüüsib autor esimeses peatükis pankrotimenetluse raugemise mõistet, et luua alus edasisele analüüsile. Samuti on vajalik välja tuua see, et milliseid eesmärke

⁶ World Bank. 2017. Doing Business 2017: Equal Opportunity for All, 2017.

<http://www.doingbusiness.org/~media/wbg/doingbusiness/documents/profiles/country/est.pdf> (15.02.2017), lk 90.

⁷ Bufford, L. S. What is Right About Bankruptcy Law and Wrong About Its Critics. Washington University Law Quarterly, 1994, 72 (3), lk 836.

⁸ Goode, R. Principles of Corporate Insolvency Law. London, Sweet & Maxwell 2002, lk 64.

ning põhimõtteid pankrotimenetlus täidab ning millisel määral neid eesmärke täidab just raugemine. Seda analüüsib autor läbi teoreetilise materjali ning seaduse. Lisaks analüüsib autor, et kuidas toimub raugemise tuvastamine ajutise halduri või pankrotihalduri poolt ning milline tähtsus on sellel just maksejõuetuse põhjuste tuvastamisel. Esimese peatüki viimases alapeatükis toob autor välja raugemise negatiivsed mõjud ning selle, mida raugemisel ei tuvastata seoses pankrotimenetluse eesmärkidega seoses. Teises peatükis analüüsib autor perioodil 14.10.2015 – 14.10.2016 tehtud kohtulahendeid kõikides maakohtutes. Eelkõige saab tänu sellele välja tuua seda, et millisel määral praktikas raugemine täidab pankrotimenetluse eesmärke ning kui palju tuvastatakse kohustuste rikkumist, kohustuste rikkumist tahtlikult või rasket hooletust. Samuti kuriteo tunnustega tegusi ning millisel määral on raugemisel sellistele tegudele reageeritud.

Kolmandas peatükis toimub kohtulahendite ning teoreetilise materjali põhjalikuma analüüs. Autor toob välja pankrotiavalduse menetluse ning pankrotoimenetluse raugemise põhjused ning nende seose maksejõuetuse põhjustega. Samuti kuidas on rakendatud raugemiste lahendites pankrotimenetluslike õiguskaitsevahendeid ning millisel määral oleksid need pankrotimenetluslikust eesmärgist, eelkõige maksejõuetuse põhjuste tuvastamises tulemuslikumalt võimalik kasutada. Samuti millised võiksid olla preventiivsed vahendid. Lisaks analüüsib autor juhtorgani vastutust pankrotimenetluse korral ning milline on tendents just raske juhtimisvea ning kuriteo tunnustega teo kohapealt, samuti üldise hoolsuskohustuste rikkumise osas. Selles valguses pakub autor lahendusi eraldiseisva institutsiooni näol nagu Soomes ning pankrotikohtu näol, mis võib suuresti olla abiks pankrotoimenetluse eesmärkide täitmisel ja suurema vastutuse kohaldamisel.

Töö põhiline meetod on kohtupraktika analüüs ning selle põhjal kohtulahendites leiduvate põhjuste õiguslik analüüs. Kohtulahendid käsitlevad I astme kohtutasandil tehtud lahendeid seoses pankrotimenetluse raugemisega perioodil 14.10.2015 – 14.10.2016. Kasutatakse kvalitatiiivset meetodikat. Samuti kasutatakse analüütilist meetodikat, mida rakendatakse teoreetiliste allikate puhul pankrotimenetluse raugemisega seoses. Võrdlevat meetodit kasutatakse teiste riikidega seoses (eelkõige Soome), kui tuuakse välja näiteid ning võimalike lahendusi pankrotimenetluse raugemisest lähtuvalt. Kohtulahendid on otsitud vastavalt Riigi Teataja otsingumootori järgi, kus lahendiks on märgitud pankrotimenetluse raugemine PankrS § 29 lg 1 ja § 158.

1. Raugemise instituudi funktsioon pankrotimenetluses

1.1. Pankrotimenetluse raugemise mõiste

Kui rääkida pankrotimenetluse raugemisest, siis eelnevalt on vajalik välja tuua see, mis pankrotiõigus endast kujutab ning mis tähendab pankrotimenetluse raugemine. Pankrotiõigus on valdkond, mis hõlmab erinevaid osapooli: võlgnikud, võlausaldajad, võlgnikule kuuluva ettevõtte töötajad jne.⁹ Kui rääkida pankrotist, siis tuleb eristada kahte mõistet: pankrot ja maksejõuetus. Kuigi need on seotud, sest pankrotimenetlus on üks osa maksejõuetusõigusest, on siiski tegemist kahe erineva mõistega.

Alates 1. jaanuarist 2004, kehtib Eestis pankrotiseadus, mis tühistas varasema 1992. aastast kehtinud pankrotiseaduse. Vastavalt pankrotiseaduse¹⁰ (edaspidi PankrS) § 1 kohaselt on pankrot võlgniku kohtuotsusega väljakuulutatud maksejõuetus. Võlgnik on maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldajate nõudeid ja see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikult olukorrast tulenevalt ajutine. Juriidilisest isikust võlgnik on maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikult olukorrast tulenevalt ajutine. Eesti õigekeelsussõnaraamatu kohaselt on maksejõuetus juriidiline termin, mis tähendab “maksevõimetuks tunnistatud”.¹¹

Maksejõuetuse hindamise aluseks kasutatakse peamiselt kahte meetodit: *cash flow test* või *balance sheet test*. *Equity insolvency* või *Cash flow insolvency* on olukord, kus võlgnik ei ole võimeline täitma tähtaegselt võlausaldajate nõudeid ehk rahavooline maksejõuetus. *Balance sheet insolvency* on olukord, kus võlgniku kohustuste maht ületab tema vara ehk bilansiline maksejõuetus.¹² Professor Fletcheri arvates on traditsioonilisem viis nendest kahest meetodist nn *balance-sheet test*, mille aluseks võetakse võrdlusesse võlgniku bilansis olevad kohustused ja varad. Kuid Professor Fletcheri arvates äriiselt kasulikum maksejõuetuse indikaator on tuntud *cash-flow testina*, mis seisneb selles, et võimalusel näidata objektiivselt võlgniku suutmatust täita kohustusi hetkel, mil maksetähtaeg saabub.¹³

⁹ Saarma, T. Pankrotimenetluse põhimõtted. *Juridica*, 2008, VI, lk 351.

¹⁰ PankrS RT I, 22.06.2016, 25 § 1.

¹¹ Piiraja, M. Pankrot. Tallinn, Agitaator 2004, lk 11.

¹² Heaton, J. B. *Solvency Tests*. *Business Lawyer (ABA)*, 2007, 62 (3) lk 983.

¹³ Fletcher, I. F. *The Law of Insolvency*. London, Sweet & Maxwell 2002, lk 1.

Vastavalt seadusele on pankrot kohtuotsusega väljakuulutatud maksejõuetus, mis toimub läbi pankrotimenetluse. Pankrotimenetlus algab siis, kui kohus otsustab võtta võlgniku või võlausaldaja esitatud pankrotiavalduse menetlusse. Keeldumisel menetlust ei alustata. Kui alused, mis aitavad kaasa pankrotimenetluse alustamise keeldumisele, puuduvad, siis alustatakse pankrotimenetlust määrusega. On oluline märkida, et kui pankrotiavalduse esitab võlgnik, siis võtab kohus selle koheselt menetlusse, erinevalt võlausaldaja poolt esitatud avaldusest. Vastavalt PankrS § 16 lg 1 järgi võlausaldaja pankrotiavalduse puhul määrab kohus eelistungi, kus otsustatakse pankrotimenetlus algatamise üle. Põhjus, miks võlgniku pankrotiavalduse korral alustatakse kohe pankrotimenetlust seisneb selles, et avalduse on esitanud võlgnik ise ning ei ole alust arvata, et pankrotiavalduse esitamisega on rikutud võlgniku õigusi.¹⁴

Vastavalt PankrS § 15 lg 1 järgi pankrotimenetluse algatamise korral nimetab kohus ajutise halduri. Samuti määratakse PankrS § 17 lg 1 järgi kindlaks kohtuistungi toimumise aja. PankrS § 17 lg 3 kohaselt peatab kohus võlgniku vara suhtes toimuva sundtäitmise ning PankrS § 20 lg 1 kohaselt võib keelata võlgnikul oma vara käsutada ilma ajutise halduri nõusolekuta. Vastavalt PankrS § 21 lg 1 kohaselt avaldatakse käsutuskeeld väljaandes Ametlikud Teadaanded. Käsutuskeelu järgi ei tohi võlgnik oma vara võõrandada ega koormata ilma ajutise halduri nõusolekuta. Selle alla kuulub näiteks äriühingu arvete tasumine.¹⁵

PankrS § 18 lg 1 kohaselt võib kohus pankrotimenetluse algatamiseks kasutada ka muid pankrotiavalduse tagamise abinõusid, milleks on kõik hagi tagamise abinõud, võlgniku suhtes elukohast lahkumise keeldu PankrS § 88 sätestatu kohaselt ning võlgniku trahvimist, sundtoomist ja aresti PankrS § 89 kohaselt. Nimetatud abinõudele juhitakse tähelepanu käesoleva töö kolmandas peatükis, kus analüüsitakse pankrotimenetluse raugemiste aluseid ning kohtulahendeid. Täpsemalt omab see seal tähtsust selletõttu, et abinõude rakendamised pankrotimenetluse algstaadiumis on pea olematud ning menetluse raugemisel ei saa eelpool nimetatud abinõusi enam rakendada. Praktikas on olukordi, kus pahaendelised võlgnikud väldivad pankrotiseadusest tulenevaid kohustusi ning ajutise halduri hinnangu andmine pankrotiasja kohta kannatavad ja raugemisel enam maksejõuetuse põhjuseid edasi ei uurita. Selletõttu kannatab pankrotiseaduses sätestatud ühe eesmärgi täitmine, milleks on maksejõuetuse

¹⁴ Varusk, M. Olulised mõisted pankrotimenetluses. Õiguskeel, 2008, 3, lk 2.

¹⁵ *Ibid.*

põhjuste väljaselgitamine. Autori hinnangul on maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamisel ning vastutuse kohaldamisel oluline roll turumajanduse korrapärasel toimimisel.

Kui pankrotimenetlust alustatakse, siis määratakse kohtu poolt kohtuistungi aeg ja kuulatakse ära menetlusosaliste (võlgniku ja võlausaldajate) seisukohad. Samuti kuulatakse ära ajutise pankrotihalduri seisukoha aruande näol. Vastavalt PankrS § 3 järgi peab pankrotiasja menetlev kohus omal algatusel võtma tarvitusele abinõud, et selgitada välja pankrotiasja seisukohast tähtsust omavaid asjaolusi. Istungil tehakse pankrotimenetluse kohta lahend, mistõttu võib kohus kuulutada välja võlgniku pankroti või jätta pankrotiavaldus rahuldamata. Pankrotimenetlus võib raugeda ka pärast võlgniku pankroti väljakuulutamist, mis on sätestatud PankrS § 158-s.

Maksejõuetusmenetlustes on kehtiv üldreegel, et menetlust viiakse läbi võlgniku varadest. Kuid praktikas, ka Eestis, on juhtumeid, kus võlgnikul puudub vara täielikult ning ei ole võimalik pankrotimenetlust läbi viia.¹⁶ Tegelikult eksisteerivad sellised olukorrad suures hulgas, mida oli võimalik autoril järeltada käesolevas töös analüüsitud 118 lahendi läbi. Pankrotimenetlused rauguvad ka olukordades, kus vara on vähesel määral või esinevad hüpoteetilised vara tagasivõitmise või hagi esitamise võimalused. PankrS § 30 lg 1 sätestab, et kui võlgnikul ei jätku pankrotimenetluse kulude katteks vara, siis kohus määrab menetluse raugemise vältimiseks pankrotimenetluse kulude katteks deposiidi, mille maksmiseks on õigus võlgnikul, võlausaldajal või kolmandal isikul. PankrS § 158 lg 1 selgitab, et kui pankrotivarast ei jätku massikohustuste ja pankrotimenetluse kulude katteks vajalike väljamaksete tegemiseks, siis peab haldur sellest kohtule koheselt teatama. PankrS § 30 lg 3 järgi on juriidilisest isikust võlgniku puhul (mille vaatevinklist käesolev töö analüüsib) osapoolel, kes maksis deposiidi, nõuda nimetatud deposiidi hüvitamist isikutelt, kes on oma kohustusi rikkudes jätnud pankrotiavalduse õigeaegselt esitamata. Isik, kelle vastu nõue esitatakse, peab vaidluse korral tõendama, et ta ei ole pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmisega oma kohustusi rikkunud. Vastavalt tsiviilseadustiku üldosa seaduse¹⁷ (edaspidi TsÜS) § 36 ning äriseadustiku¹⁸ (edaspidi ÄS) § 180 lg 5¹ järgi on juhatuse liikmel kohustus esitada püsiva maksejõuetuse korral kohtule pankrotiavaldus. Kuna deposiidi väljanõudmine on konkreetselt seotud juhatuse liikme ühe

¹⁶ Vaks, K. K. Available Options for Funding the Insolvency Proceedings of Corporate Debtors. *Juridica International*, 2015, 3, lk 78.

¹⁷ TsÜS RT I, 12.03.2015, 106 § 36.

¹⁸ ÄS RT I, 22.06.2016, 32 § 180 lg 5¹

kohustuse mittetäitmisega, siis nimetatud olukord tuuakse täpsemalt välja antud töö kolmandas peatükis.

Pankrotimenetluse raugemine pankrotiavalduse menetluse etapis tähendab seda, et kohus lõpetab võlgniku pankrotimenetluse pankrotti välja kuulutamata, mida sätestab PankrS § 29. PankrS § 29 lg 8 sätestab, et juriidilise isiku pankrotimenetluse raugemisel likvideerib ajutine haldur menetluses oleva subjekti. Samuti vastavalt PankrS § 130 lg 3 alusel likvideerib juriidilise isiku pankrotihaldur pankrotimenetluse raugemisel peale pankrotti väljakuulutamist. See tähendab seda, et juriidiline isik likvideeritakse äriregistrist ning subjekt lakkab eksisteerimast. Pankrotimenetluse raugemine ei ole harv nähtus ka teistes riikides. Siinkohal on sünnis mainida näiteks Soomet, sest antud töö toob hiljem välja lahendusi just Soome riigi näitel. Põhisätted seoses maksejõuetusõigusega on Soomes sätestatud "120/24 konkurssilaki", mis on jõustunud seal juba aastast 1868.¹⁹ Vastava seaduse peatükk 10 osa 1 sätestab, et kohus teeb lahendi seoses pankroti ärakukkumisega, kui võlgniku vara ei kata pankrotimenetluse kulusid, kui võlausaldajatest ei kanna keegi pankrotimenetluse kulusi või võlgniku vara ei ole märkimisväärselt suur ning pankrotimenetluse edasiviimine on sellest lähtuvalt ebaotstarbekas.²⁰ Ka Soomes on raugemine olnud problemaatiline, näiteks 2008. aastal, kui algas ülemaailmne majanduskrahh, siis statistikast nähtub, et kokku tehti 2 738 lahendit – nendest 865 ei võetud menetlusse, 872 rauges ning ainult 189 menetlust viidi lõplikult läbi.²¹

Pankrotiseaduseid võib lähtealustelt jagada kahte gruppi: kas esiplaanil on võlgniku või võlausaldajate huvide kaitsmine. Eesti pankrotiseaduse üheks ülesandeks on krediidisüsteemi tugevdamine ja võlausaldajate huvide kaitsmine, siis võib öelda, et Eestis kehtiv pankrotiseadus on oma olemuselt võlausaldajate huvidest lähtuv.²² Raugemise instituudi näol võib tekkida aga tunne, et võlausaldajate huvid kaovad, sest pole millegi arvelt võlausaldajate huve täita. Raugemine on olukord, mis on seadusest tulenevalt ette nähtud, et võib juhtuda. Küll aga ei ole arvestatud raugemisega, et see toimib sellises massilises mahus, sest alates 2008. aastast on

¹⁹ International Insolvency Institute. Bankruptcy and a Fresh Start: Stigma on Failure and Legal Consequences of Bankruptcy. www.iiglobal.org/sites/default/files/4-report_fin.pdf (13.02.2017), lk 1.

²⁰ Konkurssilaki 20.2.2004/120. www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040120.pdf (13.02.2017).

²¹ Statistics Finland. Bankruptcy proceedings closed by District Court and industry of debtor (TOL 2008) in 2008 (Excel), 2009. www.stat.fi/til/konk/tau_en.html (13.02.2017).

²² Varul, P. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. *Juridica*, 1994, 1, lk 2.

varatute ettevõtete osakaal maksejõuetute ettevõtete kogumis kasvanud²³ ning samuti langenud, kuid vastavalt statistikale on varatute ettevõtete protsent olnud sellest ajast saadik tunduvalt kõrgem, kui pankrotistunud ettevõtete arvuga.²⁴

1.2. Raugemine pankrotimenetluse eesmärkide süsteemis

Pankrotimenetlus nagu ka iga muu kohtumenetlus tähendab eesmärgi saavutamist ning pankrot on mõistetav oma eesmärkide kaudu.²⁵ Eesmärgid määravad selle, et milline pankrotisüsteem oleks turumajanduse puhul kõige sobivam. Pankrotimenetluse eesmärgiks on võimalikult efektiivselt realiseerida võlgniku varaline vastutus.²⁶ Eesmärgid realiseeruvad aga kesksete ülesannete täitmisel ning nende kesksete ülesannete täitmine on seotud pankrotimenetluses kohaldatavate põhimõtetega.²⁷ Maksejõuetusõiguses on väärtuspõhimõteteks:

- varade õiglane jaotamine, mis tähendab, et menetluses tuleb võlgniku vara võlausaldajate vahel õiglaselt jagada;²⁸
- võlausaldajate võrdsus ehk võrdsete kohtlemist võrdselt ning ebavõrdsete kohtlemist ebavõrdselt;²⁹
- võlgniku kaitse, mis tähendab, et võlgnikule peavad jääma minimaalsed vahendid toimetulekuks;³⁰
- võlgniku erapooletu kohtlemine tähendab seda, et ei eeldata võlausaldajate võrdset kohtlemist otseses tähenduses vaid tuleb võtta arvesse ka võlausaldaja ning võlgniku vahelisi kokkuleppeid enne pankrotimenetlust;³¹
- läbipaistvuse põhimõtte tähendab seda, et pankrotimenetluses asjaosalised saavad infot ning teavet menetluse käekäigu kohta ning seeläbi suurendab isikute usaldust seaduse rakendamise vastu.³²

²³ Lukason, O. Maksejõuetuse põhjuste analüüs, 2010. www.riigikantslei.ee/sites/default/files/content-editors/TOF/TOF_uuringud/20_uuringu_aruanne_maksejouetus.pdf (01.02.2017), lk 16.

²⁴ Pankrotid Eestis 2016 (2017), *supra* nota 4, lk 5.

²⁵ Saarma (2008) *supra* nota 9, lk 351.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*, lk 356.

²⁹ United Nations Commission of International Trade Law. Legislative Guide on Insolvency Law, 2005. www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (05.05.2017), lk 11 - 12.

³⁰ Saarma (2008) *supra* nota 9, lk 351

³¹ United Nations Commission of International Trade Law, *supra* nota 29, lk 11.

Kuigi pankrotimenetluse normid on riikidest lähtuvalt erinevad, siis Rahvusvahelise Valuutafondi professorite kogu nägemusel on võimalik eristada kahte põhilist pankrotimenetluse eesmärki, mis on erineva õigusloome ning pankrotimenetluse iseärasuste poolest riikides samad. Nendeks on turumajanduses osalejate riskide jaotamine ettenägelikult, erapooletul ja läbipaistval viisil³³ ning üldise majanduskeskkonna kui terviku ja kõigi selles osalevate isikute ressursside kaitsmine ja maksimeerimine.³⁴

Esimene Rahvusvahelise Valuutafondi sätestatud eesmärk täidab olulist rolli läbi selle, et suurendab usaldust eksisteerivasse krediidisüsteemi ning soosib majanduskasvu kõikidele turumajanduses olevatele osapooltele. Näiteks võlausaldaja ning võlgniku vahelises õigussuhtes õigus võlausaldajal esitada pankrotiavaldus võlgniku vastu, et kasutada oma nõugeõigust võla väljanõudmisel vähendab riski laenamisel ning selleläbi suurendab käibel olevat krediiti ning investeeringuid.³⁵ Teine pankrotimenetluse eesmärk on kõige tõenäolisemalt rehabilitatsiooni taotlev, kus ressursid on maksimeeritud kui elujõulise ettevõtte tegevust jätkatakse. Kuid samuti sätestab sama eesmärk seda, et ettevõtted, mille tegevust ei ole võimalik enam jätkata, likvideeritakse. Erapooletu riskide jaotamise eesmärgi täitumine soodustab tihti ressursi maksimeerimise eesmärgi edu. Näiteks tagab väärtehingute tühistamine, mis on tehtud enne pankrotimenetluse algust, et võlausaldajaid koheldaks erapooletult ning võlgniku vara väärtus suureneks.³⁶

Inglismaa nägemus pankrotiõigusest ei ole kunagi olnud lihtsalt selles, et pankrotimenetluse funktsioon on ainult võlgniku varadest saadavad tulu ümberjaotamine võlausaldajate vahel. Professor Roy Goode on juriidilise isikutest võlgnike pankrotimenetluses sätestanud 4 eesmärki, milleks on:

- taastada võlgnik kasumlikuks, kui seda on kasulik teha;
- suurendada võimalikult palju võlausaldajate tagasisaadavat tulu, kui äriühingut ise ei ole võimalik päästa;
- kehtestada aus ja erapooletu nõuete rahuldamine ja vara jagamine võlausaldajatele;

³² *Ibid.*, lk 13.

³³ International Monetary Fund. Orderly and Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/index.htm> (05.05.2017).

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*

³⁶ *Ibid.*

- luua mehhanism, mille abil saab tuvastada maksejõuetuse põhjusi, võtta vastutusele väärjuhtimises süüdi olevad isikud ning seal kus vajalik, kohaldada neile ärikeeldu ka teiste äriühingute osas.³⁷

Eestis objektiviseeruvad väärtuspõhimõtted pankrotiseaduses, kus PankrS § 2 sätestab pankrotimenetluse eesmärgid:

- rahuldada võlausaldajate nõudeid võlgniku vara arvel pankrotiseaduses ettenähtud korras võlgniku vara võõrandamise või ettevõtte tervendamise kaudu;
- anda füüsilisest isikust võlgnikule võimalus vabaneda kohustustest pankrotiseaduses ettenähtud korras;
- selgitada pankrotimenetluse käigus välja võlgniku maksejõuetuse põhjused.³⁸

Eelnevalt välja toodud Valuutafondi Professorite sätestatud esimene ning teine eesmärk on ühtiv PankrS § 2 sätestatud eesmärkidega. Täpsemalt paragrahvi esimeses lauses, kus on eesmärk rahuldada võlausaldajate nõudeid võlgniku vara võõrandamise või ettevõtte tervendamise kaudu. Samuti ühtib paragrahvi esimene lause R. Goode sätestatud eesmärkidega. Lisaks ühtib PankrS § 2 viimane eesmärk R. Goode välja toodud neljanda eesmärgiga, mis selgitab, et on vajalik luua mehhanism, mille abil saab tuvastada maksejõuetuse põhjusi. Pankrotiseaduse järgi on selleks mehhanismiks pankrotihaldur, kellel on kohustus tuvastada maksejõuetuse põhjusi. Ka Corki komisjon Inglismaalt on välja toonud, et pankrotimenetluse täiendavaks eesmärgiks on välja selgitada maksejõuetuse tekkepõhjused ja selle seotus võlgnikuga, juriidilise isiku juhtorganite tegevus või tegevusetus, samuti kas ja milliseid mõjutusvahendeid tuleks kasutada.³⁹

Arvestades PankrS § 2 tulenevaid eesmärke, siis juriidilise isiku pankrotimenetluse raugemise korral ei rahuldata suure tõenäosusega võlausaldajate nõudeid võlgniku vara arvel, sest kui pankrotimenetlus raugneb, siis on selgunud, et puudub vara mille arvelt võlausaldajate nõudeid rahuldada. Selle tõttu täidetakse eelnevalt nimetatuid väärtuspõhimõtetest ainult läbipaistvuse põhimõtet, sest raugemisele eelnevas pankrotimenetluses on seadusest tulenevalt teate avaldamise kohustus sätestatud PankrS § 7 ning kehtivad PankrS § 91¹ õigused võlgnikule. Sest puudub vara ning võlausaldajate nõudeid ei rahuldata, siis ei täideta PankrS § 2 sätestatud

³⁷ Goode (2002), *supra* nota 8, lk 64.

³⁸ PankrS RT I, 22.06.2016, 25 § 2.

³⁹ Vaks (2005), *supra* nota 1, lk 656.

esimest eesmärki. Küsitavam olukord on aga PankrS § 2 sätestatud viimase eesmärgiga seoses, mis seisneb, et pankrotimenetluse käigus on vaja välja selgitada võlgniku maksejõuetuse põhjused.

Ajutisel halduril on kohustus anda hinnang maksejõuetuse põhjuste tekkimise kohta ning pankrotihalduril on kohustus selgitada välja maksejõuetuse põhjused vastavalt pankrotiseaduse järgi. PankrS § 22 lg 5 sätestab, et ajutine haldur annab oma aruandes arvamuse maksejõuetuse põhjuste kohta, milleks võib olla kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või muu asjaolu ning PankrS § 158 lg 3 ja § 55 lg 3 p 11 järgi peab pankrotihaldur selgitama välja maksejõuetuse põhjuse ja andma hinnangu kas põhjuseks on üks eelnevalt välja toodud kolmest põhjusest. Antud paragrahvid panevad pankrotihalduritele kohustuse sellepärast, et täita PankrS § 2 sätestatud pankrotimenetluse ühte eesmärki milleks on pankrotimenetluse käigus välja selgitada võlgniku maksejõuetuse põhjused. Eelkõige on maksejõuetuse põhjuste puhul tähtis kindlaks määrata, kas tegemist on kuriteoga või juhtimisveaga põhjustatud maksejõuetusega, sest need asjaolud on aluseks võlgniku suhtes vastutuse kohaldamisele.⁴⁰ Üheks pankrotimenetluse eesmärgiks võib olla läbi vastutuse kohaldada rahalisi karistusi, selleläbi pakkudes piisavalt stiimulit ettevõtjatele, et viia läbi ettevõtlust korraliku hoolsusega.⁴¹

Kui pankrotihaldur täidab maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise mehhanismi, siis nii pankrotiavalduse menetluse raugemisel kui ka pankrotimenetluse raugemisel jääb põhjuste väljaselgitamine täielikult või osaliselt täitmata. Seda sellel lihtsal põhjusel, et pankrotiavalduse menetluse raugemisel ei pruugi pankrotihaldur saada piisavalt informatsiooni võlgnikult menetluse aja sees ning peale raugemist kaob see võimalus täielikult. Samuti pankrotimenetluse raugemisel ei pruugi pankrotihaldur saada piisavalt informatsiooni, sest menetlus raugub eelnevalt. Mõlemal juhul tekib olukord, kus maksejõuetuste väljaselgitamise mehhanism ei tööta täielikult ning selletõttu kannatab majanduskeskkond, sest pahatahtelised võlgnikud ei pruugi jääda vastutavaks. Antud olukorda analüüsib autor täpsemalt järgmises ning ülejärgmises alapeatükis.

⁴⁰ Varul, P. Võlgniku vastutus pankroti korral. *Juridica*, 2003, VII, lk 449.

⁴¹ Cabrillo, F., Depoorter, W. F. B. *Bankruptcy Proceedings*, Bouckaert, B., de Geest, G. (Toim.). *Encyclopedia of Law and Economics*. Cheltenham-Northampton, Edward Elgar 2000, lk 261 – 289, lk 264.

Kokkuvõtlikult ei täida raugemine nii ülemaailmselt sätestatud pankrotimenetluse eesmärgi kui ka Eesti pankrotiseaduses sätestatud eesmärgi. Võlausaldajate arved ei saa suure tõenäosusega rahuldatud ning maksejõuetuse põhjused jäävad osaliselt või täielikult tuvastamata.

Raugemine halvab suuresti ettevõtluskeskkonda nõuete mitterahuldamise poole pealt, kuid oluline on ka maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine, sest sellest selgub kuidas ja miks muutus juriidiline isik maksejõuetuks, ning kes või mis selle põhjustas. Sellest tulenevalt on võimalik leida just vastutava isiku(kui on) ning vastavalt seadusest tulenevate õiguskaitselahendustega tervendada ettevõtluskeskkonda. Kui uurida mõnda raugemisega seotud kohtumäärust ning vaadata ajutise halduri arvamust, siis näiteks leiab haldur, et maksejõuetuse põhjuseks on kuriteo tunnustega tegu või raske juhtimisviga, kuid dokumentatsiooni puudumisel, vähese aja või muudel põhjustel annab haldur põhjuseks ikkagi "muu asjaolu" ning menetluse raugemisel ei saa põhjuseid enam põhjalikumalt uurida. Selle tõttu võivad vastutavad isikud (kui on) pääseda ilma mingisuguse sanktsioonideta, mistõttu võivad vastutavad isikud toimida majanduskeskkonnas edasi ilma tagajärgedeta. See kahjustab turumajandust läbi selle, et ilma sanktsioonideta võivad vastutavad isikud kuritegude või raskete juhtimisvigade toimetel luua edasi sisuliselt maksevõimetuid juriidilisi isikuid. Pankrotimenetluse eesmärkide paljusus toob kaasa eesmärkide vastuolulisuse ja võistlevuse, mistõttu võib pidada ebatõenäoliseks pankrotimenetlustes kõikide eesmärkide saavutamist.⁴² Oluline on aga leida tasakaal menetluses erinevate eesmärkide vahel.⁴³ Autor leiab, et raugemisel, kui võlausaldajate nõuded ei saa rahuldatud ning selle eesmärgi täitmine ei realiseeru, on oluline saavutada maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise eesmärk. Näiteks on Signe Viimsalu välja toonud, et maksejõuetuse põhjused omavad nii õiguslikku kui ka sotsiaal-majanduslikku tähendust. Riigi ülesandeks peaks olema vastava informatsiooni kokkukogumine ja maksejõuetuse põhjuste analüüsimine, et vajadusel saaks krediidil baseeruvaid sotsiaalseid suhteid reguleerida õigusnormidega teisiti kui seni. Selleks, et kiiresti reageerida ühiskonnas toimivatele muudatustele, peaks riigi haldusaparaat olema võimeline paindlikumalt tegutsema.⁴⁴

⁴² Vaks (2005), *supra* nota 1, lk 657.

⁴³ Aghion, P., Hart, O., Moore, J. The Economics of Bankruptcy Reform. *Journal of Law, Economics and Organization*, 1992, 8 (3), lk 525.

⁴⁴ Viimsalu, S. Maksejõuetuse põhjused. Pankrotiõiguse kursuse õppematerjal, isiklik valdus.

1.3. Raugemise olukorra tuvastamine ajutise halduri või pankrotihalduri poolt

PankrS § 54 järgi on pankrotihalduri kutsetegevuseks pankrotimenetluste läbiviimine, tegutsemine juriidilise isiku sundlõpetamise korral kohtu poolt määratud likvideerijana ja saneerimisnõustajana ning muude ülesannete täitjana vastavalt õigusaktidele. Pankrotihalduri olemus ning õigused on sätestatud pankrotiseaduse 3. peatükis. Ehk raugemise olukorra tuvastab pankrotihaldur ning see saab toimuda vastavalt kahes pankrotimenetluse etapis: pankrotiavalduse menetluses, kus halduri toiminguid viib läbi ajutine haldur või pankrotimenetluses, kus menetlust viib läbi pankrotihaldur.⁴⁵

Pankrotiavalduse menetluses on ajutise halduri kohustused sätestatud PankrS § 22 ning selleks on: selgitada välja võlgniku vara, võlgniku kohustused, ning kontrollida, kas pankrotivõlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud. Vastavalt PankrS § 22 lg 5 järgi esitab ajutine haldur kohtule kirjaliku aruande paragrahvis 22 nimetatud ülesannete täitmise kohta. Praktikas tähendab see seda, et kui pankrotiavaldus võetakse menetlusesse ning nimetatakse ajutine haldur PankrS § 15 lg 1 järgi, siis ajutine haldur hakkab koguma informatsiooni pankadelt, kohtutäituritelt, liiklusregistrist ja ka juhatuse liikmetelt võlgniku vara ja kohustuste kohta, mille järel saab haldur hinnata, kas pankrotivõlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud.

Kui ajutine pankrotihaldur tuvastab, et võlgniku vara ei kata pankrotimenetluse kulusi, siis enne raugemist määrab kohus deposiidi vastavalt PankrS § 30 lg 1 järgi ning avaldab teate portaalis Ametlikud Teadaanded. Kui võlausaldaja või kolmas isik kohtu poolt määratud deposiiti ei tasu, siis lõpetatakse menetlus raugemisega.

Sarnane olukord rakendub ka olukorras, kui pankrot on juba välja kuulutatud. PankrS § 158 lg 6 alusel ei lõpetata pankrotimenetlust raugemisega, kui võlausaldaja või kolmas isik tasub kohtu poolt määratud deposiidi. Kui pankrotimenetlus raugub olukorras, kus pankrot on juba välja kuulutatud, siis PankrS § 158 lg 3 järgi peab pankrotihaldur esitama kohtule lõpparuande, mis sisaldab seaduses ette nähtud andmeid vastavalt PankrS § 162 lg 2 järgi:

- andmed pankrotivara ja selle müügist saadud raha kohta;
- andmed käesoleva seaduse §-s 146 nimetatud väljamaksete kohta;

⁴⁵ Vutt, M. Pankrotimenetluse raugemise kohtupraktika, 2008
www.riigikohus.ee/vfs/714/PankrotiRaugemiseAnalyyis080318.pdf (08.02.2017), lk 3.

- andmed jaotiste alusel väljamakstud raha kohta nõuete rahuldamisjärkude kaupa;
- andmed iga pandieseme müügist saadu kohta;
- andmed müümata pankrotivara ja võlgnikul teistelt isikutelt saadaoleva vara kohta;
- andmed halduri tegevuse kohta pankrotivara valitsemisel;
- iga võlausaldaja tunnustatud nõude osa, mille ulatuses võlausaldaja ei ole raha saanud;
- andmed pankrotimenetluses esitatud hagide läbivaatamise kohta, samuti hagide kohta, mida haldur kavatseb veel esitada;
- kohtukulud ning ajutise halduri ja halduri tehtud vajalikud kulutused;
- muud pankrotimenetluses tähtsust omavad asjaolud.⁴⁶

Lisaks on pankrotihalduril kohustus aruandes märkida, et kas maksejõuetuse põhjuseks on kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või muu asjaolu ning kas haldur on esitanud avalduse kriminaalmenetluse alustamiseks.

Pankrotiavalduse menetluse puhul on raugemisel olulisteks faktoriteks vastavalt PankrS § 29 lg 1 sisaldavad eeldused:

- võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks ning ei ole võimalik vara tagasi võita või tagasi nõuda;
- puudub võimalus esitada nõue juhtorgani liikme vastu.

Samuti sisaldab PankrS § 29 lg 2 seda, et kohus võib lõpetada menetluse pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu olenemata võlgniku maksejõuetusest ka siis, kui võlgniku vara koosneb peamiselt tagasivõitmise nõuetest ja nõuetest kolmandate isikute vastu ning nende nõuete rahuldamine on vähetõenäoline. Kui esimese kahe eelduse puhul ei ole kohtul diskretsiooniõigust, kui deposiiti ei maksta, siis viimase, ehk PankrS § 29 lg 2 eelduse puhul on see õigus kohtul olemas. Praktikas lõpetab kohus selles olukorras pankrotimenetluse.⁴⁷

Olukorras, kus pankrot on välja kuulutatud, siis raugemisel kehtib eeldus, et pankrotivarast ei jätku enam massikohustuste ja pankrotimenetluse kulude katteks vajalike väljamaksete tegemiseks ning haldur peab teavitama sellest kohtule vastavalt PankrS § 158 lg 1 järgi. PankrS § 158 lg 4 järgi esitab pankrotihaldur lõpparuande koos ettepanekuga menetluse raugemisele.

⁴⁶ PankrS RT I, 22.06.2016, 25 § 162.

⁴⁷ Vutt (2008), *supra* nota 45, lk 4.

Kohtul on kohustus tuvastada, et kas pankrotivarast ei jätku massikohustuste ja pankrotimenetluse kulude katteks vajalike väljamaksete tegemiseks. Samuti tuleb juurde märkida, et kas menetluse lõpetamise ajaks on nõuete kaitsmine toimunud, millises osas on iga võlausaldaja nõue tunnustatud ja millistele nõuetele esitas võlgnik vastuväite. PankrS § 158 lg 1 ning PankrS § 158 lg 4 grammatilisel tõlgendamisel saab järeldada, et peab olema eeldus, et ei jätku vara menetluse kulude makseks ning kohtul kehtib kohustus seda kontrollida, mille tõttu puudub diskretsiooniõigus. Kuid pankrotieelne ning pankrotijärgne raugemine erineb oma olemuselt kõige rohkem selle poolest, et kui pankrotieelses puudus vara ning ei tasutud deposiiti, siis pankrotijärgse raugemise olukorra jõudmisel pidi eksisteerima pankrotivara või tasuti pankrotiavalduse menetluses kohtu poolt määratud deposiit.

Sellest tulenevalt on raugemise olukord pankrotiavalduse menetluses ning pankrotimenetluses erinev, kuid arvestades antud uurimistöö uurimisküsimust, siis on vajalik välja tuua see, et raugemise olukorra tõusetumisel võib eeldada rasket juhtimisviga või kuritegu.⁴⁸ Seda sellepärast, et Eesti seadusandluses on sätestatud õigusnormid võlausaldajate kaitseks juriidiliste isikute puhul. Äriseaduse⁴⁹ (edaspidi: ÄS) § 180 lg 5¹ säte kohustab osahingu juhatuse esitama pankrotiavalduse kohtule viivitamata, kuid mitte hiljem kui 20 päeva möödumisel maksejõuetuse ilmumisest. ÄS § 306 lg 3¹ sätestab sama kohustust aktsiaseltsi juhatuse puhul. Sest pankrotiseadus ülesanne on võlausaldajate huvide kaitsmine⁵⁰, siis on pankrotiavalduse õigeaegse esitamise otstarve selles, et juriidilise isiku maksejõuetuse puhul säiliks võimalikult palju võlgniku vara mille tagajärjel saaksid võlausaldajate nõuded rahuldatud.⁵¹ ÄS § 171 lg 2 sätestab, et osahingu juhatus peab kutsuma kokku osanike koosoleku, kui osahingul on netovara (bilansi aktiva üldsumma miinus passivas näidatud kohustuste üldsumma) järel vähem kui pool osakapitalist või vähem kui ÄS seadustiku §-s 136 nimetatud osakapitali suurus või muu seaduses sätestatud osakapitali minimaalne suurus. ÄS § 292 lg 1 säte sisaldab sama dispositsiooni aktsiaseltsi puhul, erinevuseks ÄS § 222 nimetatud osakapitali suurus. Ülalpool nimetatud sätted on juhatuse liikmete kohustused äriühingute ees. PankrS § 28 lg 2 teine lause sätestab, et raskeks juhtimisveaks loetakse füüsilisest isikust võlgniku või juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikme poolt oma kohustuse rikkumist tahtlikult või raske hooletuse tõttu.

⁴⁸ Mägi, R. Juriidilise isiku pankrotiavalduse menetluse raugemine, 2015. dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/46712/magi_robert.pdf (08.08.2017), lk 14.

⁴⁹ ÄS RT I, 10.11.2016, 11 § 180 lg 5¹

⁵⁰ Varul (1994), *supra* nota 22, lk 2.

⁵¹ RKTK 3-2-1-150-09, p 11.

Antud käsitlust toetab ka Riigikohtu praktika lahendis 3-2-1-137-04⁵², kus kohus leidis, et netovara vähenemine alla seaduses ettenähtud alampiiri ja sellele järgnevalt pankrotiavalduse esitamisega viivitamine võib olla käsitletav raske juhtimisveana. Antud juhul saab eeldada, et pankroti raugemine pankrotiavalduse menetluse ajal peaks olema harv juhus, kui juhatus on tegutsenud korraliku ettevõtja hoolsusega. Sellisel puhul peaks olema nõue juhtorgani liikme vastu, kuna võib eeldada juhtorgani liikme poolsete kohustuste rikkumist. Teistsugune olukord on aga pankrotijärgsel raugemisel, sest seal on eeldatavasti vara eelnevalt eksisteerinud, kuid võivad olla muud eripärad, näiteks eksisteeris küll vara, kuid menetluslike iseärasuste poolest mitte piisavalt. See kuidas käsitletakse rasket juhtimisviga ning kui palju see kajastub praktikas uuritakse käesoleva töö kolmandas peatükis. Samuti seda, kuidas käsitletakse kuriteo tunnustega tegu.

1.4. Pankrotimenetluse raugemise negatiivsed mõjud

PankrS § 2 sätestab pankrotimenetluse eesmärgid ning selleks on võlausaldajate nõuete rahuldamine võlgniku vara arvelt pankrotiseaduses ettenähtud korras võlgniku vara võõrandamise või ettevõtte tervendamise kaudu ning selgitada välja maksejõuetuse põhjused. Iga pankrot mõjutab paljude isikute huve nagu: võlausaldajad, juhatus, töötajad, osanikud/aktsionärid. Ühe äriühingu maksejõuetus võib põhjustada teiste osapoolte maksejõuetuse, sest maksejõuetu äriühing võib olla teistele osapooltele nii tarnijaks kui tarbijaks.⁵³ Näiteks Suubritannias 2016 aastal läbi viidud uuringus jõuti selgusele, et üks viiendik pankrottidest on põhjustatud partnerite maksejõuetuse tõttu.⁵⁴

Raugemisel võib öelda, et seaduses sätestatud pankrotimenetluse eesmärgid ei saa täidetud täielikult või sellisel määral nagu seadus seda ette näeb. Näiteks 2015 ning 2016. aastal ei ole pankrotti välja kuulutatud 61 % kogu menetlustest⁵⁵, mis on varasemate aastatega võrreldes vähenenud, kuid sellegipoolest, on märkimisväärselt kõrge. Statistika raugemiste kohta pärast pankroti alustamist puudub, kuid antud töös toob autor selle väljavalitud lahendite analüüsi kaudu välja, mis loob teatud ettekujutuse eesmärgi täitmistest pankrotijärgsel raugemisel.

⁵² RKTk 3-2-1-137-04, p 10.

⁵³ Goode (2002), *supra* nota 8, lk 35.

⁵⁴ Association of Business Recovery Professionals. Late payment and other business failures cause over 1-in-5 corporate insolvencies, 2015. www.r3.org.uk/index.cfm?page=1114&element=27579 (02.02.2017).

⁵⁵ Pankrotid Eestis 2016 (2017), *supra* nota 4, lk 5.

Saab öelda, et pankrotiseaduses kehtestatud eesmärk realiseerida võlausaldajate nõuded võlgniku vara läbi luhtub pankrotiavalduse menetluse ning pankrotimenetluse raugemisel täielikult, sest puudub vara menetlusega edasi minna. Kui pankrot on juba välja kuulutatud, sest eksisteeris mingisugune vara, siis pankrotimenetluses raugemisel makstakse olemasolevast varast ikkagi pankrotimenetlusega seotud väljamakseteks vastavalt PankrS § 146 järgi.

Professor Roy Goode välja toodud mehhanism, et selgitada välja maksejõuetuse põhjused on pankrotihalduri ning kohtu näol olemas, sest pankrotimenetluse läbiviimine nõuab haldurilt majanduslikke, õiguslaseid, organisatsioonilisi ja psühholoogiaalaseid teadmisi⁵⁶, pankrotihalduri valimise kord on Eestis vastavalt seadusega sätestatud.⁵⁷ ning kohus maksejõuetuse põhjusi lahendis märkima⁵⁸ Väärjuhtimises vastutusele võtmine ning ärikeelu kohaldamine on aga olematu, vähemalt raugemise instituudis. Seda osa analüüsitakse ka käesolevas töös kolmandas peatükis. Kuid ei täideta täielikult PankrS § 2 sätestatud eesmärki välja selgitada maksejõuetuse põhjused. Seaduse järgi ajutisel halduril ning pankrotihalduril see kohustus on, aga kuidas see praktikas toimib, on teine asi. Äriseadustikus sätestatud juhtorganite kohustused võlausaldajate kaitseks loovad olukorra, et raugemise põhjusteks on loogiliselt järeldades raske juhtimisviga või kuriteotunnustega teod, mida nendivad ka praktikud.⁵⁹ Vastutusele mittevõtmisega tekib olukord, kus pahatahtlikud isikud on oma õigusvastase käitumisega põhjustanud maksejõuetuse ning asutatakse uued äriühingud, mis analoogsete tegudega muudetakse maksejõuetuks.⁶⁰

Pankrotiõiguses on kolm võlgnikule kohalduvat vastutuse vormi: kriminaalõiguslik vastutus vastavalt karistusseadustikule, tsiviilõiguslik vastutus, mis väljendub kahju hüvitamise kohustuses või pankrotiõiguslik vastutus, mis seisneb pankrotiseaduses sätestatud õiguskaitsevahendites nagu aresti või ärikeelu kohaldamine võlgniku suhtes.⁶¹ Kuriteotunnustega teo puhul kohaldatakse vastutust karistusseaduse sätete järgi ning läbi kriminaalmenetluse, mida juhib prokuratuur. Raske juhtimisvea puhul saab rääkida tsiviilõiguslikust vastutusest, mis väljendub kahju hüvitamise kohustuses ning selle puhul saab rääkida vastutusest maksejõuetuse

⁵⁶ Westbrook, J. L. A Global View of Business Insolvency Systems. Leiden-Boston, Martinus Nijhoff Publishers 2010, lk 209.

⁵⁷ PankrS RT I, 22.06.2016, 25 § 57 lg 1 p. 2.

⁵⁸ PankrS RT I, 22.06.2016, 25 § 29.

⁵⁹ Jääkson, M. Pankrotihaldur: pahatahtlikus on tihti karistamatu. Äripäev, 11. Märts 2015.

⁶⁰ Vaks (2005), *supra* nota 1, lk 657.

⁶¹ Varul (2003), *supra* nota 40, lk 449.

tekitamise eest. Pankrotiõiguslik vastutus väljendub eelkõige seadusest leidavate õiguskaitsvahendite läbi nagu arest ja ärikeeld.

Karitusõigusliku vastutuse rakendamisel mängib suurt rolli pankrotihaldur ning kohus, sest PankrS § 28 lg 1 ning § 162 lg 3 järgi peab kuriteo tunnustega teo puhul haldur või kohus teatama prokuröri või politseid kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks. Just pankrotihalduri poolt kogutud informatsioonil on oluline tähtsus kriminaalmenetluse alustamiseks, sest sellisel juhul ei alustata kriminaalmenetluses tõendite kogumist täiesti nullist. Selletõttu on oluline, et maksejõuetuse põhjused tuvastatakse ülimalt suure täpsusega. Kui pankrotimenetlus raugneb, on võimalik, et selle tõttu võidakse kaotada ka olulist informatsiooni kriminaalmenetluse vaatepunktist, eriti raugemisel, sest raugemisel ei menetleta pankrotiga seotud asjaolusi enam edasi. Tsiviilõiguslik vastutus seisneb kahju hüvitamise kohustuses, mille puhul saab rääkida maksejõuetuse tekitamise eest. PankrS § 163 lg 5 järgi on haldur kohustatud esitama raske juhtimisvea puhul kahju hüvitamise nõude raskes juhtimisveas süüdi oleva isiku vastu, kui seda ei oldud varasemalt tehtud.⁶² Pankrotiavalduse menetluse raugemisel on nõude esitamine välistatud. Pankrotimenetluse raugemisel on aga võimalus, et seda enne raugemist on tehtud, kuid see on pigem ebatõenäoline. Seega raugemisel pankrotimenetluses juhtorgani liikme vastutusele võtmist ei toimu. Ehk siis pankrotimenetluse raugemisel tsiviilõigusliku vastutust ei kohaldata ning õiguslik hinnang jääb raskele juhtimisveale andmata. Samuti on kahtluse all ka pankrotiõigusliku vastutuse kohaldamine. Ärikeeldu ilma pankroti väljakuulutamata pole vastavalt PankrS § 91 lg 2 järgi võimalik kohaldada. Pankrotiavalduse menetluses ning pankrotimenetluses on PankrS § 89 lg 1 järgi võimalik rakendada võlgniku sundtoomist, trahvimist või aresti, kuid antud vahendid on pigem võlgnikult informatsiooni saamise tagamiseks pankrotimenetluses. Ärikeeluga on otsesel võimalik rakendada sanktsiooni pahatahtliku võlgniku juhtorgani suhtes, sest selletõttu on võimalik ära hoida uute äriühingute loomise ahelreaktsioon ilma vastutuseta. Sundtoomine, trahvimine ning arest aitab kaasa informatsiooni saamisele, sest informatsiooniga on võimalik anda hinnanguid maksejõuetuse põhjuste tekkimisele ja seeläbi kohaldada korrektset vastutust. Kuna autori hinnangul esineb pankrotimenetluses väga suuri probleeme just dokumentatsiooni puudumisel või kättesaamisel juhtorganitelt, siis valitud lahendite järgi üritab autor ka välja tuua, et kas pankrotiõiguslike vastutuse kohaldamist raugemisel üldse kohaldatakse, et täita pankrotimenetluse eesmärki just

⁶² *Ibid*, lk 453.

selgitada välja maksejõuetuse põhjust. See kas tsiviilõiguslik vastutus raske juhtimisvea puhul on täielikult puudulik ning mis on alternatiivid, seda vaadeldakse käesoleva töö kolmandas peatükis.

Raugemise negatiivseks asjaoluks saab välja tuua ka selle, et tänu minimaalsele või olematule vastutusele kasutatakse äriühinguid võlgadest vabastamise vahendina ning selle läbi võivad juhtorganid võtta ka riskantsemaid ning läbi mõtlemata äririske, sest tegelikkuses ei riski nad mitte enda ärikapitaliga vaid võlausaldajate omaga. Selletõttu juhtorgani liikmel, kui tekib pankrotiavalduse esitamise kohustus, valib tegelikult alternatiivina juriidilise isiku varatuks tegemise ning jätkab tegevust uues äriühingus, sest pankrotimenetluse raugemine võimaldab seda.⁶³

Kokkuvõtlikult saab öelda, et pankrotimenetluse raugemisel on mitmed negatiivsed mõjud. Raugemise instituut ei täida pankrotimenetluse eesmärke täielikult. Seda sellepärast, et ei rahuldata võlausaldajate nõudeid. Mehhanism maksejõuetuse põhjusi välja selgitada on pankrotihalduri näol olemas, kuid tegelikkuses seda vajaliku täpsusega ei tehta tänu ajapuuduse ning menetluse lõppemise tõttu. Tänu sellele, et maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine on tegelikusest pealiskaudsem, siis selletõttu kannatab ka kriminaalõigusliku, tsiviilõigusliku või pankrotiõigusliku vastutuse rakendamine. Kriminaalõiguslikult sellepärast, et menetluse raugemisel ei pruugi saada piisavalt informatsiooni kokku kriminaalmenetluse perspektiividest lähtuvalt. Tsiviilõiguslikult sellepärast, et kahju hüvitamise nõuet pankrotiavalduse raugemisel ei esitata ning samuti on see ebatõenäoline enne pankrotimenetluse raugemist. Ning pankrotiõiguslikult just sellest perspektiivist, et ei rakendu ärikeelu sanktsioon peale pankrotimenetluse lõppemist, et sellel oleks kasutegur üldisele majandusele. Et võib eeldada raugemisel rasket juhtimisviga või kuriteotunnustega tegu, siis raugemise põhjustanud juhtorganid pääsevad õiguslikust vastutusest ning tänu sellele saab toimuda olukord, kus raugemist kuritarvitatakse sellisel viisil, et luuakse aina uusi äriühinguid, mis soodustab ka moonutatud konkurentsi läbi mõeldamatute äririskide. Kolmandas peatükis analüüsib autor seda olukorda läbi 14.10.2015 – 14.10.2016 tehtud kohtulahendite.

⁶³ Mägi (2015), *supra* nota 48, lk 19.

2. Kohtupraktika analüüs pankrotimenetluse raugemise osas 2015 – 2016 aastatel

Käesolevas töös keskendub teine peatükk kohtulahendite analüüsile perioodil 14.10.2015 – 14.10.2016, mille lahenduseks on kohtumenetluse raugemine PankrS § 29 lg 1 või § 158 järgi. Kohtulahendites on toodud välja Harju Maakohtu, Tartu Maakohtu, Pärnu Maakohtu ning Viru Maakohtu kohtulahendid eelpool nimetatud perioodi sees. Analüüsides kohtumäärusi, keskendus töö autor sellele, kuidas on kajastatud määrustes pankrotimenetluse eesmärkide lahendamine PankrS § 2 lähtuvalt, kuid eelkõige just maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamises. Kuna seaduses ei ole kindlat normi, et kuidas peab olema ülesehitatud pankrotimenetluse raugemise määrus, siis kohtulahendites tulenevalt olid määruses sisalduv informatsioon n-ö seinast seinast – seda just pankrotimenetluse asjaolude ning kohtu põhjenduste pealt. Kuid sellele on juba varasemalt tähelepanu juhtinud Margit Vutt.⁶⁴ Muudest allikatest seoses praktikas toimuvaga, pole võimalik informatsiooni pankrotimenetluse eesmärkide ja maksejõuetuse põhjuste kajastamisega raugemise institutsioonis võimalik hankida. Kuid selliseid lahendeid, kus puudus vähimigi informatsioon, oli 118 lahendis kokku 13, ehk minimaalne osakaal. Kuna autor uurib samuti vastutust seoses raske juhtimisveaga pankrotimenetluses, siis lisaks analüüsides määrusi statistilise väärtuse poolest, keskendus autor sellele, kuidas maksejõuetuse põhjuste seisukohtadeni jõuti ning milline informatsioon kajastus halduri ning kohtute argumentatsioonis. Tänu sellele on autor saanud välja tuua järeldusi seoses pankrotimenetluse eesmärkide täitmisega, raske juhtimisvea vastutust ning autori arvates tähtsaid üldistusi, mis on tänapäeval problemaatiline seoses kohtumenetluste raugemise põhjustega.

2.1. Harju Maakohtus raugenud pankrotimenetlused

Harju Maakohtu lahendid seoses raugemisega PankrS § 29 lg 1 või § 158 järgi moodustasid teistest piirkondadest kõige suurema osa – 70 kohtumäärust. Pankrotimenetlused, mis raugesid enne pankrotti väljakuulutamist oli kokku 54 ning pankrotimenetlused mis raugesid peale pankrotti väljakuulutamist oli kokku 16. Sellised kohtumäärused, kus puudus pankrotihalduri aruanne, menetluse asjaolud ning kohtu seisukoht, oli kokku 7.

⁶⁴ Vutt (2008), *supra* nota 45, lk 6.

Kuna autor pöörab tähelepanu pankrotimenetluse eesmärkide täitmisele, siis esmalt toob välja selle, et pankrotimenetluses rahuldati nõudeid osaliselt ainult ühes menetluses, mis rauges. Tegemist oli menetlusega, mis rauges peale pankrotti väljakuulutamist. Tsiviilasjas nr. 2-10-1698, kus pankrotivarast jätkus pandiga tagatud nõude rahuldamiseks seaduses ette nähtud miinimummääras kokku summas 29 851,01 eurot. Kuid sellest vaatamata oli menetluses tunnustatud 13 võlausaldajat nõuet kogusummaga 733 484, 17 eurot, mistõttu saab öelda, et kuigi võlausaldajate nõuded rahuldati osaliselt, polnud see üldpildis võlausaldajatele kasutoov. Seoses maksejõuetuse põhjustega on pankrotihaldur ning kohus välja toonud, et põhjuseks on muu asjaolu PankrS § 22 lg 5 mõttes.⁶⁵ Sellest tulenevalt saab öelda, et kuigi võlausaldajate nõuded rahuldati vähesel määral, siis rahuldati see maksimaalselt võimalikul moel ning maksejõuetuse põhjused selgitati välja ehk pankrotimenetluse eesmärgid said täidetud.

Kuna lahendites on väiksem osakaal raugemistega peale pankrotti väljakuulutamist, siis autor toob välja analüüsi seoses nende lahenditega. Raugemisel peale pankrotti on pankrotimenetlus eelnevalt kestnud tunduvalt kauem, kui seda on pankrotiavalduse menetluses. Vaadates lahendeid, siis enamus menetlused olid kestnud keskmiselt kaks aastat, mõned 4, sellest tulenevalt on ka arusaadav, et maksejõuetuse põhjusi on võimalik täpsemalt määratleda. Seega Harju Maakohtu lahendites kajastub, et maksejõuetuse põhjused olid suuremal osal väljaselgitatud.

Raskele juhtimisveale viidatakse konkreetselt kahes lahendis. Tsiviilasjas nr. 2-09-54519 pankrotimenetluses, mis rauges, esitas haldur võlgniku juhatuse liikme vastu kooskõlas PankrS § 28 lg 1 sätetega hagi raskete juhtimisvigadega tekitatud kahju. Haldur esitas samas hagi ka nõude XXX'i vastu rahaliste kohustuste täitmise (laenulepingu alusel, juhatuse liikme tasu) tagasivõitmiseks PankrS § 113 lg 1 p 3 alusel. Tallinna Ringkonnakohus rahuldab apellatsioonkaebuse osaliselt ning kokkuvõttes jäi jõusse maakohtu otsus tagasivõitmise haginõude rahuldamise osas ja kohus mõistis välja võlgniku juhatuse liikmelt XXX'lt 2 332.78 eurot pankrotivara koosseisu. Kahju hüvitamise ja juhatuse liikme tasu tagasivõitmiseks esitatud hagid jäid rahuldamata. Maksejõuetuse põhjustel viitas haldur juhatuse liikmete hoolsuskohustuste mittetäitmisele, võlgniku vahendite omastamisele ning liisingfirmale kuuluvate sõidukite tagastamata jätmisega. Sellega seoses andis haldur hinnangu, et võlgniku

⁶⁵ HMK 2-10-1698.

maksejõuetuse tekkimiseks põhjuseks sai pidada võlgniku juhatuse poolt raskete juhtimisvigade tegemist PankrS § 163 lg 5 mõttes. Lisaks oli haldur seisukohal, et võlgniku maksejõuetuse väljakujunemine oli seotud ka võlgniku juhatuse poolt kuriteo tunnustega tegude toimepanemisest, mille eest välistus vastutus seoses seaduse muudatusega. Halduri kuriteokaebuse alusel alustatud kriminaalmenetlus lõpetati Põhja Prefektuuri poolt.⁶⁶ Määruses ei ole välja toodud, et mis põhjusel lõpetati kriminaalmenetlus, kuid autori hinnangul on see suure tõenäosusega seoses karistusseadustiku⁶⁷ (edaspidi KarS) § 385¹ kehtetuks muutumine seoses pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmisega. Sellega seoses saab asuda seisukohale, et raske juhtimisviga sai tuvastatud, ehk üks pankrotimenetluse eesmärk täidetud. Samuti esitati hagi ka vastavalt seadusele, kuid tulemust see ei ole toonud. Ehk tekib küsimus, et kui on avastatud selged kohustuse rikkumised tahtlikult või raske hooletuse tõttu ning sellega seoses ei saa pankrotimenetluses vastutavaid isikuid võtta vastutusele, siis kuidas saab neid isikuid panna vältima edaspidi selliseid tegusi toime panemast, et kaitsta üldist turumajandust. Tsviilasja lahend nr. 2-13-46218 on haldur välja toonud, et juhtorgani tegevuses esineb raske juhtimisviga, sest omakapital oli negatiivne 2007. aastast ning kuriteotunnustega teod seoses omastamise (KarS § 201), kelmuse (KarS § 209), usalduse kuritarvitamise (KarS § 217²), ebaõigete andmete esitamise (KarS § 281), raamatupidamise kohustuse rikkumise (KarS § 3811), maksejõuetuse põhjustamise ja võlausaldajate ebavõrdse kohtlemise (KarS § 384), samuti ka maksude maksmisest kõrvalehoidumist (KarS § 389¹) ja rahapesuga seoses (KarS § 394). Kriminaalmenetlust alustati 09.12.2014. Kohus märkis, et maksejõuetuse põhjuseks on raske juhtimisviga PankrS § 162 lg 3 mõttes.⁶⁸ Hagisi pole esitatud, ehk läbi pankrotimenetluse mingit vastutust ei kajastu. Samuti on viidatud, et juhatuse liige oli kättesaamatu. Kriminaalmenetluse tulemust ei tea. Ehk maksejõuetuse põhjused on kuritahtlikud, kuid täpne hinnang puudub. Samas ei ole infot, et kuritahtlikul käitumisel oleks vastutus. Saab järeldada, et maksejõuetuse põhjused pole kindlalt välja selgitatud, sest puudub kindel hinnang. Samas vajab tähelepanu juhtimist asjaolu, et nimetatud menetluses oli pankrotihaldur lõpparuandes viidanud, et ta ei nõustunud võlgniku ning ajutise halduri seisukohaga, mis liigitas muu asjaolu alla. Sellest saab järeldada, et paljudes pankrotiavalduse menetlustes võivad tegelikult esineda väärhinnangud

⁶⁶ HMK 2-09-54519.

⁶⁷ KarS RT I, 31.12.2016, 14.

⁶⁸ HMK 2-13-46218.

maksejõuetuse põhjustes ja tahtliku, raske hooletuse või kuritahtliku käitumise seostamine sellega.

Seoses Harju Maakohtu raugemistega peale pankrotti väljakuulutamist tahab autor välja tuua veel tähelepanekud kahest lahendist, mis iseloomustavad teisi menetluskäike 118 analüüsitud lahendist. Tsiviilasjas nr. 2-11-48825 esitas pankrotihaldur kuriteo teate, kuid kriminaalasi lõpetati kriminaalmenetluse aluste puudumise tõttu. Pankrotihaldur pidas võimalikuks, et võlgniku maksejõuetuse põhjuseks võivad olla rasked juhtimisvead. Pankrotihalduri kuriteokaebuse menetlus oli lõpetatud. Seetõttu asus kohus seisukohale, et võlgniku maksejõuetuse põhjuseks on muu asjaolu pankrotiseaduse tähenduses.⁶⁹ Määruses täpsem kirjeldus puudus, kuid saab asuda seisukohale, et pankrotihalduril oli piisav alus esitada kuriteo teade ja sellest tulenevalt hagi ka juhatuse liikme vastu, mis tulu ei toonud. Kahjuks ei saa analüüsida, et millele tugines prokuratuur kriminaalmenetluse lõpetamisel. Kuid saab asuda seisukohale, et maksejõuetuse põhjused tegelikult välja ei selgitatud ning võimalik kriminaalõiguslik ning tsiviilõiguslik vastutus langes ära. Kui juhtorganid olid pahatahtlikud, siis kes keelab neil peale sellist pankrotti sarnase skeemiga äriühingute juhtimist uuesti korrata. Tsiviilasjas nr. 2-12-26714 oli enne pankrotimenetlust esitatud kolm kuriteoteadet seoses võlgniku varaga. Seoses kalluri ja teiste transpordivahenditega kadumisega algatati kriminaalmenetlus KarS § 201 lg 1 tunnustel selle kohta, et võlgniku endine töötaja omastas talle usaldatud transpordivahendid. Kriminaalmenetlus lõpetati 13.05.2008 määrusega kriminaalmenetluse aluse puudumise tõttu. Samuti alustati kahe võlgnikule kuulunud sõiduki kadumisega võimaliku ebaseadusliku võõrandamisega võlgniku endise juhatuse liikme poolt kriminaalmenetlus, mis lõpetati 06.12.2012 kuriteo aegumistähtaaja möödumise tõttu, võlgnikule kuulunud sõidukite asukohta selle raames ei tuvastatud. Lisaks sellele alustati ühe teise võlgniku sõiduki võimaliku omastamisega võlgniku endise tegevdirektori poolt kriminaalmenetlus, mis lõpetati kriminaalmenetluse seadustiku⁷⁰ (edaspidi KrMS) § 199 lg 1 p 1, § 200 ja § 206 alusel. Haldur ning kohus andis maksejõuetuse põhjuseks kuriteo tunnustega teo - pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmine. Kuid tänu KarS § 385¹ kehetetuks muutumisele uut kuriteo teadet ei esitatud.⁷¹ Sellest järeldub, et maksejõuetuse põhjused olid välja selgitatud, kuid võlgnik oli maksejõuetuks tehtud ning keegi sisuliselt vastutavaks ei jäänud. Võttes arvesse

⁶⁹ HMK 2-11-48825.

⁷⁰ KrMS RT I, 31.12.2016, 16 § 199, § 200, § 206.

⁷¹ HMK 2-12-26714.

esimese peatükis välja toodud professor Roy Goode eesmärki, et mehhanism, mille abil saab tuvastada maksejõuetuse põhjusi, on autori arvates oluline just sellepärast, et võtta vastutusele väärjuhtimises süüdi olevad isikud seal kus vajalik. Antud olukorras oleks olnud võimalik vastutust kohaldada, kui pankrotiavalduse esitamata jätmise süüteo koosseis oleks olnud veel kehtiv.

Raugemisel pankrotiavalduse menetluse staadiumis on oluline välja tuua, et ajutised haldurid annavad "muu asjaolu" hinnangu peaaegu igas olukorras, mida seejärel kohus siis oma põhjendustes kordab või mitte, sest 54 määrusest oli ½ välja toodud kohtu seisukoht. Näiteks tsiviilasjas nr. 2-15-13537 annab ajutine haldur hinnangu, et raske juhtimisveana võib käsitleda pankrotiavalduse esitamata jätmist ning kuriteo tunnustega teod võivad olla KarS §-s § 384 (maksejõuetuse põhjustamine) ning §-s 384¹ (võlausaldajate ebavõrdne kohtlemine) sätestatud kuriteo koosseisude täitmisele võlgniku juhatuse poolt. Kuid haldur nentis, et võimalike tagasivõitmiste eelduste ja juhatuse liikme võimaliku süülise tegutsemise olemasolu vajab põhjalikumat analüüsi, mida ei ole võimalik teostada ajutise pankrotimenetluse raames. Seejärel on määruses välja toodud kohtu poolt, et alalise maksejõuetuse tekkimise põhjuseks on muu asjaolu PankrS § 22 lg 5 mõistes.⁷² Sellised olukorrad annavad mõista, et halduri hinnang viitab pahatahtlikusele, kuid menetlus raugneb ning igasugune vastutus puudub. Kohus ei olnud määruses sätestanud kohustust halduril esitada kuriteo teadet. Või näiteks olukord tsiviilasjas nr. 2-15-17045, kus ajutine haldur viitab, et juhtorgan ei olnud täitnud hooldsuskohustust esitada õigeaegselt pankrotiavaldust, seejärel maksejõuetuse tekkimise põhjuseks oli muu asjaolu PankrS § 22 lg 5 tähenduses, so äriplaani mitterealiseerumine, vead planeerimises, rahavoogude prognoosimises ja riskide hindamises ning ajutine haldur ei välistanud tehingute tagasivõitmise võimalusi seoses sularaha väljamaksetega ja sõiduki võõrandamisega, kuid täpsemad asjaolusid oleks võimalik välja selgitada pankroti väljakuulutamisel.⁷³ Ehk hinnanguks on antud muu asjaolu, kuid määruse aruandes kajastub tahtlikus või raske hooletus. Ei saa olla kindel, et maksejõuetue põhjused on sellised nagu haldur on oma aruandes märkinud. Lisaks on levinud olukorrad, kus juhtorgan ei anna üle vajalike raamatupidamisdokumente või tuleb välja, et neid hoopistükis ei eksisteeri. Näiteks eelnevalt välja toodud lahendis viitas haldur samuti, et võlgnik on edastanud vastuse ajutise halduri teabenõudele, kuid raamatupidamise dokumente võlgniku

⁷² HMK 2-15-13537.

⁷³ HMK 2-15-17045.

juhatuse liikmel ajutisele haldurile esitada ei olnud⁷⁴. Või näide tsiviilasjas nr. 2-16-163, kus võlgnik ei olnud esitanud kassa andmeid. Maksejõuetuse põhjustel viitas, et ajutisel pankrotihalduril puudub ülevaade võlgniku raamatupidamisest, lepingutest ja sularaha tehingutest ning ei saanud välistada, et võlgniku endise juhatuse liikme tegevuses võisid esineda KarS § 381¹ sätestatud süüteo tunnused.⁷⁵ Ehk täpsemat hinnangut pole antud tänu dokumentatsiooni puudumisele või selle üleandmisest hoidumisega. Sellised olukorrad on läbivad kõikides piirkondades avalikustatud lahendites. Kuigi PankrS § 85 kohustab teavet andmast, siis paljud juhtorganid teadlikult väldivad sellist kohustust, sest ei leidu infot, et kasutatakse õiguskaitsevahendeid PankrS § 89'st tulenevalt. Kuigi Harju Maakohtu määrusest tuvastas autor selliseid olukordi 14 korral, siis autor on seisukohal, et selline käitumine on veel laialt levinud, kuid kuna määruste ülesehitus on väga erinev informatsiooni kohapealt, siis ei saa seda faktiliselt kinnitada.

Samuti tahab autor viidata, et väga suur osakaal on määruse infost lähtuvalt ÄS § 180 lg 5¹, ÄS § 306 lg 3¹ ja ÄS § 171 hoolsuskohustuste rikkumisel. Kuid sellisele arusaamale jõudis autor kas läbi määruses väljatoodud halduri seisukoha tõttu, või analüüsid määruses menetluse asjaolusi. Näiteks tsiviilasjas nr. 2-16-2896 viitas haldur ning kohus, et juhtorgan oli rikkunud äriseadustiku § 171 lg 2 ja § 180 lg 5¹ sätestatud kohustusi. Pankrotiavalduse esitamise asemel vahetas juhatuse liige äriühingu ärinime ning juhtorgani liikme, pankrotiavalduse esitas võlgnik alles 23.02.2016. a, rikkudes ÄS § 180 lg 5¹. Sellegipoolest anti hinnang halduri ning kohtu pool maksejõuetuse põhjuseks muu asjaolu.⁷⁶ Või näide sellest, kus menetluse asjaoludest lähtuvalt saab jõuda seisukohale, et pankrotiavalduse esitamise hoolsuskohustust on rikutud on tsiviilasjas nr. 2-16-3652. Nimetatud menetluses esitati pankrotiavaldus 07.03.2016. Ajutise halduri aruandest selgub, et majandusaasta aruandeid esitati viimati 2012. aastal ning kassa ja raamatupidamisdokumente võlgnik ei olnud haldurile esitanud. Maksejõuetuse põhjusi haldur täpsemalt ei määratlenud, kuid ainult viitas, et makseraskused tekkisid 2013. aasta teisel pool. Kui raamatupidamisdokumente pole 2012. aastast registrile esitatud, dokumente haldurile uurimiseks pole antud ning selgubast infost määratleti makseraskusi 2013. aastast, viitab see

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ HMK 2-16-163.

⁷⁶ HMK 2-16-2896.

suuresti hoolsuskohustuste täitmata jätmisele pankrotiavalduse suhtes, kui avaldus on esitatud 2016. aastal, rääkimata raamatupidamiskohustustest.⁷⁷

Kokkuvõtlikult saab öelda, et lähtudes pankrotimenetluse eesmärkidest, siis raugemisel need võlausaldajate nõuete rahuldamisel osaliselt ei täitunud. Selline olukord, kus rahuldati võlausaldajate nõudeid osaliselt, toimus ainult ühes menetluses. Saab öelda, et maksejõuetuse põhjuste väljaurimine on peale pankroti väljakuulutamist tunduvalt tõenäolisem, kuid sellised menetlused kestavad keskmiselt 2 – 4 aastat. Sellest tulenevalt võib tõstata menetluse efektiivsuse küsimuse. Isegi kui maksejõuetuse põhjused saavad tuvastatud ja selles esineb pahatahtlikust, kuid õiguslikku vastutust ei kohaldata, siis mis on maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise otstarbe. Kui maksejõuetuse põhjuste hinnangul domineerib muu asjaolu määratlus, siis asjaoludesse süvenedes avalduvad olukorrad, kus suuresti esineb hoolsuskohustuste rikkumine. Kuid samuti antakse hinnang muu asjaolu pankrotiseaduse mõistes, kui dokumendid viitavad raskele juhtimisveale või kuriteotunnustega teole. Problemaatiline on juhtorganite teadlik halduri vältimine ning teabe andmine haldurile selgituste ja dokumentide näol – selletõttu annab haldur kas ebamäärase hinnangu või see puudub.

2.2. Pärnu Maakohtus raugenud pankrotimenetlused

Uurimistöös analüüsitud perioodi vältel tehti Pärnu Maakohtus 28 kohtumäärust seoses PankrS § 29 lg 1 ning § 158 järgi. Nendest lahendites rauges 5 pankroti § 158 järgi ning 23 lahendit § 29 lg 1 järgi. Lahendid, kus puudus määruses kohtulahendi sisu just maksejõuetuse seisukohalt oli 4.

Nimetatud lahendites rahuldati osaliselt võlausaldajate nõudeid 3 pankrotimenetluses. Antud menetlused raugesid peale pankroti väljakuulutamist. Näiteks tsiviilasjas nr. 2-11-31018 eksisteeris pankrotimenetluses 1. järgu võlausaldaja nõue summas 1 246 277, 0 eurot ning 2. järgu võlausaldajate nõudeid summas 380 999, 97 eurot. Nimetatud menetluses laekus pankrotipessa vara kokku 347 567, 13 eurot ning sellest varast rahuldati 1. järgu võlausaldaja nõuet summas 283 842,93 eurot.⁷⁸ Tsiviilasjas nr. 2-12-12834 maksti 1. järgu võlausaldaja 3 200 euro nõudest välja 2 720 eurot⁷⁹ ning tsiviilasjas nr. 2-14-61118 maksti 1. järgu võlausaldajale

⁷⁷ HMK 2-16-3652.

⁷⁸ PMK 2-11-31018.

⁷⁹ PMK 2-12-12834.

välja 1 020 eurot. Määrusest nähtub, et 1. järgu võlausaldajal jäi 2. järku nõue summas 5 197, 97 eurot, ehk järeldades oli nõue kokku 6 217, 97 eurot.⁸⁰ Nimetatud määrustes oli esimesel ja viimasel määrusel maksejõuetuse põhjusteks märgitud muu asjaolu. Teisel määrusel oli välja toodud ainult resolutsioon ning maksejõuetuste kohta halduri ning kohtu seisukoht puudus. Määrusest selgus, et kahel määrusel, millel oli põhjused välja toodud, siis nendel oli maksejõuetuse põhjuste seisukoht kindel ning nendeks oli mõlemal puhul PankrS § 22 lg 5 mõttes muu asjaolud. Kuigi kolmes menetluses olid nõuded suured ning enamus nõuded jäid rahuldamata, siis saab järeldada, et vara, mida oli võimalik kokku saada, siis sellest rahuldati võlausaldajate nõudeid maksimaalsel viisil ning ka maksejõuetuse põhjused selgitati välja, välja arvatud sisuta määruse puhul. Ehk pankrotimenetluse eesmärk rahuldada nõudeid täideti osaliselt ning maksejõuetuse põhjused selgitati välja.

Uurides kohtulahendeid ning nende sisu, siis hinnang maksejõuetuse põhjustele toimub sellises järjekorras, et haldur on andnud mingisuguse hinnangu ning seejärel kohus põhjenduste sisus viitab nendele. Selline käekäik on läbiv kõikides kohtulahendites, kus esineb kohtulahendi sisu. Kuid umbes ¼ puhul oli kohus üldse raugemise määrukses maksejõuetuse põhjustele viidanud.

Kui võttes arvesse PankrS § 22 lg 5, § 28 ning § 163 lg 3 kohustust, siis läbivalt on Pärnu Maakohtu kohtulahendites hinnang maksejõuetuse põhjuseks muu asjaolu nimetatud paragrahvide mõistes. Kuid kui süveneda kohtulahendite sisusse, kus on selline hinnang antud, siis hinnangu andmine pole nii konkreetne või üheselt mõistetav, kui see peaks olema. Selliseid lahendeid, kus on välja toodud maksejõuetuse põhjusteks muu asjaolu ning sisust lähtuvalt on arusaadav, et halduril pole probleeme hinnangu andmisega olnud, on väheseid. Enamus lahendites, kus on toodud välja muu asjaolu, eksisteerib halduri kahtlus võimalikule juhtimisvea tunnustega teole või kuriteotunnustega teole. Näiteks tsiviilasjas nr. 2-15-17011 on pankrotiavalduse menetlust alustatud võlausaldaja avalduse alusel. Ajutise halduri aruandest nähtub, et võimalik võlgniku maksejõuetus tekkis 2015. aastal. Samuti on haldur märkinud, et võimalikult on toime pandud kuriteo tunnustega tegu (KarS § 384 maksejõuetuse põhjustamine) seoses võlgnikule kuulunud kahe kinnistu võõrandamisega seoses 20.12.2010 lepingute alusel. Samas on tegu teise astme kuriteona aegunud, sest selle toimepanemisest on möödunud rohkem kui 5 aastat. Kuid samuti märgib, et tegu võib samas olla käsitletav ka raske juhtimisveana.

⁸⁰ PMK 2-14-61118.

Lõpuks toob haldur välja, et maksejõuetuse võimalikeks põhjuseks on maksuotsuse mittetäitmine ning kinnistute võõrandamine ning annab hinnangu muu asjaolu § 22 lg 5 tähenduses.⁸¹ Sellest saab järeldada, et maksejõuetuse põhjuseid pole võimalikult täpseid väljaselgitatud ja eksisteerib võimalus, et toimunud on üldse mitte heas usus ning kuritahtlik käitumine, ehk pankrotimenetlusest lähtuvalt mingeid õigusliku vastutust ei tulnud.

Muu asjaolude hinnanguga kohtumäärustes on oluline hulk ka sellistel kohtulahenditel, kus haldur viitab juhtorgani hoolsuskohustuste rikkumistele tulenevalt ÄS § 176 lg 3 ja ÄS § 180 lg 5¹ järgi. Näiteks on haldur viidanud, et võlgniku majandustegevus on lõppenud, samas kõike kogumis hinnates leidis ajutine pankrotihaldur, et pankrotiavaldus oli esitatud hilinemisega ning samuti seda, et võlgnikul oli omakapital negatiivne juba alates 31.12.2013.aastast. Maksejõuetuse põhjusteks on selles lahendis haldur märkinud muu asjaolu.⁸² Samas oli ka selliseid lahendeid, kus haldur ei viidanud hoolsuskohustuste rikkumisele, kuid autori analüüsil selguvalt oli määruse informatsioonis viited võimalikele hoolsuskohustuste rikkumistele ÄS § 176 lg 3 ja ÄS § 180 lg 5¹ järgi.

Samuti on kohtulahendites pidev halduri tähelepanek, et juhtorgan ei võimalda halduril tutvuda vajalike raamatupidamisdokumentidega. Selletõttu viidatakse lahendis, et tänu dokumentatsioonile pole halduril võimalik maksejõuetuse põhjusi väljaselgitada. Näiteks on tsiviilasjas nr. 2-12-27868 haldur välja selgitanud, et juhatuse liige oli äriühingult alusetult välja võtnud vähemalt 20 076, 04 eurot ilma ühtegi raamatupidamiseseadusele vastavat kuludokumenti vormistamata. Haldur esitas võlgniku juhatuse liikme vastu hagi hagi hinnaga 20 076,2 eurot, mis Pärnu Maakohtu poolt ka rahuldati. Samuti viitas haldur, et võlgnik ei olnud alates 2008. aastast esitanud majandusaasta aruandeid, võlgnik viibis välismaal ning halduril olid raamatupidamisdokumendid 2007. aasta omad.⁸³ Ehk haldur märkis, et ei olnud esitanud kuriteoteadet võlgnikuga seotud isikute suhtes, kuna esinesid seoses raamatupidamise puudumisega konkreetse kuriteo tõendamiskaskused ning võlgnik pole raamatupidamist pankrotihaldurile üle andnud. Märkimist vajab asjaolu, et nimetatud menetlus rauges peale pankroti väljakuulutamist. Kuid antud olukorrad esinesid ka pankrotiavalduse menetluses. Näiteks tsiviilasjas nr. 2-15-18293 viitas haldur, et pole saanud tutvuda ettevõtte dokumentidega

⁸¹ PMK 2-15-17011.

⁸² PMK 2-15-13103.

⁸³ PMK 2-12-27868.

tervikuna. Seda nentis menetluses eelnevalt ka likvideerija. Kuigi haldur viitas, et kuriteo tunnustega tegu ei ole, siis andmetest selgub, et maksejõuetuse põhjustanud tehing, mis tekitas maksuvõlgnevuse, oli tehtud enne viimase juhatuse liikme ametisse nimetamist.⁸⁴ Või näiteks oli olukord, kus halduri aruandest selgus, et aruanded 2013., 2014. aastate eest olid äriregistrile esitamata, raamatupidamise dokumente 2015.a. ja 2016.a. kohta ja selgitusi maksejõuetuse põhjuste kohta ei õnnestunud ajutisel halduril juhatuse liikmelt saada ning kontakti polnud võimalik saada ei telefoni ega e-kirja teel.⁸⁵ Sellistel puhkudel puudus maksejõuetuse põhjuste täpne kirjeldus. Olukord, millele autor tahab tähelepanu juhtida kolmandas peatükis, sest sellistel puhkudel oleks võimalik pankrotiõiguslike vastutuste kohaldamine pankrotiseaduse mõistes.

Esines vaid üks lahend, kus haldur ning kohus oli viidanud raskele juhtimisveale. Kuid enamjaolt raske juhtimisvea ning kuriteo tunnustega teo täpne hinnang puudus. Kuid läbivalt oli lahendites välja toodud asjaolud, mis viitasid raske juhtimisvea või kuriteo tunnustega teole. Näiteks tsiviilasjas nr. 2-14-50033 on välja toodud, et kriminaalmenetlust oli alustatud 28.10.2013, s.t enne võlgniku pankroti väljakuulutamist, kus oli esitatud kahtlustus võlgniku juhatuse liikmele ja osanikule KarS § 344 lg 1 ja KarS § 345 lg 1 järgi. Samuti oli haldur esitanud ka tsiviilhagi nimetatud juhtorgani suhtes summas 756 000 eurot, kuid maksejõuetuse põhjustel on viidatud, et põhjuseks on kuriteo tunnustega tegude toimepanek juhtorgani poolt, kuid samas kirjeldati, et maksejõuetuse tekkimise põhjuseks ilmselt ka muu asjaolu PankrS § 22 lg 5 mõistes.⁸⁶ On arusaamatu, et millise hinnangu haldur siis maksejõuetuse põhjustele annab, sest tegemist oli ka pankrotimenetluse raugemisega peale pankroti väljakuulutamist. Kui lähtuda pankrotimenetluse eemärgist, siis siinkohal see täidetud ei ole. Samas on oluline märkida, et hagi juhtorgani vastu on esitatud, ehk võimalik vastutus oli eksisteeriv. Tsiviilasjas nr. 2-15-12778 on nii haldur kui kohus andnud hinnangu, et võlgniku maksejõuetuse põhjuseks oli ajavahemikul 04.03.2014-20.02.2015 kolme juhtorgani liikme raske juhtimisviga – so ettevõtte juhtkonna poolt avaldaja töölepingu ebaõige ülesütlemine ning avaldaja kasuks väljamõistetud summade tasumata jätmine. Samuti on märgitud, et see summa võiks olla aluseks ka nimetatud juhatuse liikmete vastu nõude esitamiseks, kuid kohus nõustus, et võlgnik on püsivalt maksejõuetu, edasise pankrotimenetluse läbiviimiseks puuduvad vahendid ning pankrotimenetluse jätkamine ilma eelneva ettemaksuta deposiiti ei ole otstarbekas. Samuti on välja toodud kohtu poolt, et võlgniku

⁸⁴ PMK 2-15-18293.

⁸⁵ PMK 2-16-1273.

⁸⁶ PMK 2-14-50033.

esindaja rikkus PankrS § 87 lg 1 kohustust, viibides Egiptuses ning mitte reageerides halduri korraldustele.⁸⁷ Sellest saab järeldada, et raskele juhtimisveale mingit tagajärgi pankrotimenetluses ei avaldunud, kuid maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise eesmärk sai täidetud. Samas eksisteerib jällegi juhtorganite teabekohustuste rikkumine.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et Pärnu Maakohtutes oli läbiv maksejõuetuse põhjusteks märgitud muu asjaolu. Kuid oluline on märkida, et sellised lahendid, kus halduril ei olnud teisi seisukohti maksejõuetuse põhjuste kohta seoses muu asjaoluga, oli vähe. Kohtulahendite sisu uurides eksisteeris menetluses seisukohti halduri poolt, et on rikutud juhtorgani hoolsuskohustust ÄS § 176 lg 3 ja ÄS § 180 lg 5¹ järgi. Samuti olukordi, kus maksejõuetuse põhjustele hinnangut pole antud dokumentatsiooni puudumise tõttu. Samuti oli lahendeid, kus oli viidatud raskele juhtimisveale, kuid põhjuseks on märgitud muu asjaolu kas aja puudumise või dokumentatsiooni puudumise tõttu. Raske juhtimisvea hinnang eksisteeris ainult ühel lahendil. Eksisteerisid ka kaks lahendit, kus oli eelnevalt võlgniku juhtorgani suhtes kriminaalmenetlust alustatud, kuid maksejõuetuse põhjusteks oli märgitud muu asjaolu. Ehk pankrotimenetluse eesmärkide täitmine oli minimaalne nii võlausaldajate nõuete täitmisel kui ka maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamisel. Raskele juhtimisveale puudus pankrotiõiguslik reageering.

2.3. Tartu Maakohtus raugenud pankrotimenetlused

Järgnevas alapeatükis annab autor ülevaate ainult ühest Tartu Maakohtus tehtud kohtumäärusest seoses raugemisega. Põhjus, miks autor annab ülevaate ainult ühest kohtumäärusest on see, et 14.10.2015 – 14.10.2016 perioodil tehtud Tartu Maakohtu piirkonnas ainult üks lahend seoses raugemisega. Kuid samuti ka sellepärast, et nimetatud kohtumäärus sisaldab mõningaid tähelepanekuid, mida käesolevas töös käsitletakse.

Kohtumäärus on tehtud 06.04.2016 seoses Septo Grupp OÜ pankrotiavalduse menetluse lõpetamisega. Nimetatud määruses Lõpetati Septo Grupp OÜ pankrotimenetlus pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu, kuna võlgnikul ei jätkunud vara pankrotimenetluse kulude katteks ning puudus vara tagasinõudmise ja tagasivõitmise võimalus. Oluline on välja tuua ajutise halduri arvamus maksejõuetuse põhjuste kohta. Ajutine haldur märkis, et juba 2006. aasta majandusaruande järgi tegutses ettevõtte kahjumiga. Püsiv maksejõuetus tekkis halduri

⁸⁷ PMK 2-15-12778.

hinnangul 2009. aastal. Samuti oli märgitud, et halduri hinnangul ei ole võlgniku esindajad pannud toime raskeid juhtimisvigu või pankrotikuritegusid PankrS § 28 lg 2 mõttes. Seega on märgitud, et maksejõuetuse tekkimise põhjuseks võivad olla muud asjaolud, mis väljendusid ettevõtte äriprojekti nõrkusest, omakapitali ebapiisavusest ning juhtimisega seotud probleemidest. Samuti on lisatud, et raugemise hetkeks oli möödunud igasugused tähtajad – nii tagasivõitmise nõuete esitamiseks, kui ka juhatuse liikme vastu nõuete esitamiseks. Kuid samas märgib haldur, et võlgniku juhtorgan oleks pidanud esitama pankrotiavalduse juba varem, kuid lisab, et selle viivitamisega ei ole halduri hinnangul olnud kuritahtlik vaid pigem tingitud juhatuse liikme vähesest teadlikkusest.⁸⁸ Just vähene teadlikkus on asjaolu, millele autor tahab viidata ka käesoleva töö kolmandas peatükis, sest kui arvestada eelpool mainitud, siis iga raugemine peaks olema tehniliselt kas raske juhtimisviga või kuriteotunnustega tegu. Kuid oleks ebasünnis eeldada, et iga juhtorgani liige raugemise puhul käituks hea usu põhimõtte vastaselt nii õiguspõhimõttelt kui selle otseses tähenduses. Nimetatud juhul saab öelda, et raske juhtimisviga esines, sest ÄS § 180 lg 5¹ kohustab juhatuse liiget esitama maksejõuetuse puhul pankrotiavalduse mitte hiljem kui 20 päeva. Antud määruses viitas haldur, et maksejõuetused hakkasid ilmnema juba 2006. aastal, kuid pankrotiavaldus on esitatud alles 2016. aastal. Tuleb nõustuda, et nõue pankrotiavalduse menetluse ajaks oli tõesti möödunud, kui arvestada, et ÄS § 315 lõige 3 kohaselt on juhatuse liikme vastu suunatud nõude aegumistähtaeg viis aastat. Nimetatud määruses kohtu seisukoht maksejõuetuse põhjuste kohta puudub.

2.4. Viru Maakohtus raugenud pankrotimenetlused

14.10.2015 – 14.10.2016 perioodi sees tehti Viru Maakohtus 19 pankrotimenetluse raugemisega seotud kohtumäärust. Nendest 19-st kohtulahendist rauges pankrotimenetlus enne pankroti väljakuulutamist 13 korral ning peale pankroti 6 korral. Autori põhitähelepanu nimetatud lahendites oli pankrotimenetluse eesmärkide täitmisega seoses, kuid eelkõige just maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamises. Kahes kohtumääruses puudusid seisukohad maksejõuetuse kohta nii pankrotihalduri kui kohtu poolt. Üks nendest kahest määrusest oli seotud raugemisega enne pankroti väljakuulutamist ning teine määrus oli seotud raugemisega pärast pankroti väljakuulutamist.

⁸⁸ TMK 2-16-1530.

Valitud lahendite sisu saab iseloomustada valdavalt sellega, et vähestel lahenditel eksisteeris nii halduri kui kohtu konkreetne seisukoht maksejõuetuse põhjuste suhtes. PankrS § 22 lg 5 järgi peab ajutine haldur andma arvamuse kas maksejõuetuse põhjuseks on raske juhtimisviga, kuriteotunnustega tegu või muu asjaolu. Samuti peab pankrotihaldur tooma välja maksejõuetuse põhjuse PankrS § 158 lg 3 ja § 162 lg 3 järgi. Selliseid lahendid, kus pankrotihaldur tõi välja otseselt maksejõuetuse põhjused, oli 5 ning need kvalifitseerusid muu asjaolude alla. Kuid ligi pooltes kohtulahendites oli võimalik välja lugeda, et kui maksejõuetuse põhjuseid ei olnud sõnaselgelt määratletud, siis aruannetes oli viidatud võimalikule hoolsuskohustuse mittetätmisele, kuriteo tunnustega teole või raskele juhtimisveale.

Näiteks Viru Maakohtu kohtuasjas nr. 2-14-59673 puudub konkreetne pankrotihalduri määratlus maksejõuetuse põhjustele ning samuti kohtu seisukoht selles. Kuid pankrotihaldur märkis oma lõpparuandes, et võlgniku juhatuse liige polnud täitnud oma kohustusi korraliku ettevõtja hoolsusega (pankrotiavalduse esitamise kohustuse õigeaegne täitmata jätmine, raamatupidamise korraldamise nõuete teadlik rikkumine).⁸⁹ Arvestades Riigikohtu praktika viidet⁹⁰ ning selgelt välja toodud tahtlust, siis autor on seisukohal, et antud juhul on tunnused raskele juhtimisveale olemas, kuid pankrotihaldur konkreetset seisukohta ei ole sellele andnud ning niisamuti kohus.

Näiteks kohtuasjades nr. 2-15-16660⁹¹ ja 2-15-17619⁹² on halduri poolt viidatud kuriteo tunnustega tegude poole, kuid samuti ka võimalikule raskele juhtimisveale. Mõlematel juhtudel on märgitud halduri poolt, et täpsema hinnangu andmiseks on vajalik raamatupidamisdokumentide põhjalik kontroll. Mõlemal juhul kohustas kohus esitama kuriteo teate politseile või prokuratuurile. Kuriteo teate pidi esitama ka kohtulahendis nr. 2-16-2733, kus samuti haldur oli märkinud, et täpsema põhjuse väljaselgitamiseks oli vajalik raamatupidamisdokumentide põhjalik kontroll.⁹³ Lisaks sellele eksisteerisid ka lahendid, kus olid viited raskele juhtimisveale, kuid oli märgitud, et täpsem põhjuste väljaselgitamine vajab raamatupidamise kontrolli. Lahendites, kus oli viidatud võimalikule raskele juhtimisveale, esinesid ka viited halduri poolt võimalikule nõuetele juhtorganite vastu. Kuid niisamuti oli juurde märgitud, et täpsemate asjaolude selgitamiseks oli vajalik raamatupidamisdokumentide

⁸⁹ VMK 2-14-59673.

⁹⁰ RKTk 3-2-1-137-04, p 10.

⁹¹ VMK 2-15-16660.

⁹² VMK 2-15-17619.

⁹³ VMK 2-16-2733.

olemasolu või kontrolli läbiviimine. Autor tahab viidata sellele, et lähtuvalt lahenditest saadavale informatsioonile oli sellistes olukordades raamatupidamisdokumendid kas puudulikud või kättesaamatud võlgniku juhtorgani teadmatusest või mitte-koostööle.

Üle poolte lahendites puudus täpne seisukoht maksejõuetuse põhjustele. Kuid oluline on viidata, et ligi pooltes lahendites märkis haldur võimalikule raskele juhtimisveale või kuriteo tunnustega teole. Töö esimeses pooles välja toodud seisukoht, et varatu raugemine peaks faktiliselt olema kas raske juhtimisviga või kuriteotunnustega tegu peab suuremal määral Viru Maakohtu lahendite järgi paika.

3. Pankrotimenetluse raugemise aluste analüüs

3.1. Pankrotimenetluse ja eelmenetluse raugemise põhjused seoses maksejõuetuse põhjustega

Käesoleva alapeatüki eesmärk on välja tuua raugemise põhjused, kuidas raugemine on seotud maksejõuetusega ning kuidas maksejõuetus on tahtlik või tahtmatu tegu seoses maksejõuetuse põhjustega.

Juriidilisest isikust võlgniku pankroti väljakuulutamiseks piisab, kui on tõendatud tema püsiv maksejõuetus, muudel asjaoludel enam tähendust ei ole, sest juriidilise isiku juhatuse liikmel on TsÜS § 36 järgi püsiva maksejõuetuse korral seadusest tulenev kohustus esitada pankrotiavaldus.⁹⁴ Lähtudes PankrS § 29 lg 1 ning § 158 lg 1 raugneb pankrotimenetlus, kui võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kuludeks või teisel juhul pankrotivarast ei jätku massikohustuste ja pankrotimenetluse kulude katteks. Kuigi PankrS § 1 lõigetes 2 ja 3 on toodud maksejõuetuse definitsioon, kus saab eristada rahavoolist ja bilansilist maksejõuetust⁹⁵, siis arusaadavalt, kui võlgnik ei ole võimeline tähtaegselt täitma võlausaldajate nõudeid või kus võlgniku kohustused ületavad vara, on oluline selle koha pealt vara olemasolu. Sellest tulenevalt on raugemise põhjuseks maksejõuetus, sest maksejõuetus eeldab vara puudumist ning raugemine toimub siis, kui samuti puudub piisavalt või täielikult vara.

Rääkides maksejõuetusest, siis seda saab jagada kaheks: (kuri)tahtlik ning tahtmatu maksejõuetus. Tahtlikus tähendab seda, kui juhtorganite või ettevõtjate tegevuses toimub teadlik käitumine luues situatsioone, kus varadega pole võimalik enam kohustusi täita, ei toimu situatsiooni ära hoidmine või parandamine ning ei teavitata osapooli. O. Lukason on välja toonud kolm alaliiki seoses tahtliku maksejõuetusega. Näiteks ettevõtte on asutatud eesmärgiks läbi viia kuritegu (arvevabrik, kelmus jne). Või ettevõttes toimub äritegevus, kuid samal ajal tegeletakse ka pahatahtliku või kuritahtliku käitumisega (näiteks maksude valearvestus, tarnijatele mittetasumine vms). Samuti võib ettevõtte alustada ettevõtlust heas usus ning ausalt, kuid teatud

⁹⁴ Varul, P. Maksejõuetusõiguse areng Eestis. *Juridica*, 2013, IV, lk 235.

⁹⁵ Toom, T. Äriühingu püsiv maksejõuetus ja edasiste maksete tegemine. *Juridica*, 2014, VI, lk 485.

muudatuste pärast turul võib toimuda kasumi suurendamine võlausaldajate arvelt (vara omastamine, täiendavate kohustuste võtmine jne).⁹⁶

Sellised teod võivad realiseeruda läbi mitmete tegude nagu näiteks ettevõtte varjatud üleminekuga või maksejõuetuse põhjustamiseks ehk nn "kantimisega". Ettevõtte varjatud üleminek tähendab, et juhtorganid, kes omavad kontrolli maksejõuetu äriühingu üle, asutavad uue äriühingu, ning kannavad olemasoleva vara uude äriühingusse, jätkates tegevust ilma kohustusteta, samal ajal jättes vana äriühingu likvideerimiseks.⁹⁷ Sellist olukorda reguleerib võlaõigusseaduse⁹⁸ (edaspidi VÕS) § 180, mille eesmärgiks on reguleerida majandusüksuse vara tervikliku üleminekut ning Eesti õiguses võlausaldajate kaitsmine olukorras, kus ettevõtja võõrandaks vähesoodsatel või kahjulikel tingimustel osa ettevõttesse kuuluvatest õigustest teise ning kahjustades võlausaldajate huve.⁹⁹ Kuid olukorra teeb tõendamisel raskeks see, et pooled teevad tehinguid ja toiminguid selliselt, mis raskendavad ettevõtte ülemineku tuvastamist, et vältida kohustuste üleminekut tulenevalt VÕS § 182 lg 2.¹⁰⁰ Taolist olukorda pidas võimalikuks näiteks ajutine haldur tsiviilasjas nr. 2-15-17045, kus haldur tuvastas, et võlgniku aadressil tegutses teine ettevõtte, mis oli loodud 07.07.2014, juhatuse liikmeteks oli sama isik, mis võlgnikul ning osanikeks oli võlgniku osanikud, samuti tegevusalaks oli sama, mis võlgnikul. Haldur oli tuvastanud, et võlgniku majandustegevus lõppes 2015. a esimesel poolel, rikutud oli hoolsuskohustust esitada pankrotiavaldus, ning võlgnikule registreeritud sõiduk oli võõrandatud 2015. a jaanuaris. Võlgniku juhtorgan ei olnud edastanud raamatupidamisdokumente, mistõttu halduril ei olnud täit ülevaadet muude varade kohta ja paremaks analüüsiks.¹⁰¹ Nn "kantimist" on reguleeritud süüteona KarS § 384, kuid pankrotialased süütegusi käsitletakse ka KarS § 384¹ või KarS § 385 järgi, kus kaitstavaks õigushüveks on võlausaldajate varalised huvid ning pankrotimenetluse korra kohane toimimine¹⁰². Käesolevas töös analüüsitud lahendites kajastus haldurite võimalike pankroti- ja täitemenetlusealasi ning äriühingutega seotud süütegude tuvastamisi märkimisväärselt palju, eriti Viru Maakohtu lahendites, kuid vara puudumisel menetlus rauges ning edasist olukorda ei saa kindlaks määrata, samuti määratletakse

⁹⁶ Lukason (2010), *supra* nota 23, lk 11.

⁹⁷ McCoy, M. O. Phoenix Fever. *Insolvency and Restructuring International*, 2012, 6 (2), lk 33.

⁹⁸ VÕS RT I, 31.12.2016, 7

⁹⁹ Lk 586 – 587, § 180 p 1.1. Võlaõigusseadus I Üldosa (§ 1-207). Kommenteeritud väljaanne, 1. Väljaanne, Kirjastus Juura, Tallinn 2006.

¹⁰⁰ Tamme, M. Ettevõtte üleminek varjatud tehinguna. *Juridica*, 2009, III, lk 22.

¹⁰¹ HMK 2-15-17045.

¹⁰² Lk 914 § 384, p 1.1. Karistuseseadustik. Kommenteeritud väljaanne, 4. väljaanne, Kirjastus Juura, Tallinn 2015.

maksejõuetuse põhjusteks muu asjaolu. Mõndades lahendites oli haldur esitanud või kohustatud esitama kuriteo teadet, teistes mitte. Nendes milles oli esitatud, võis täheldada informatsiooni kriminaalmenetluse lõpetamist aluste puudumise või teise astme kuriteo tähtaja möödumisest. Samas, kuidas ongi võimalik esitada kuriteo teadet põhjalike tõenditega, kui pankrotimenetluse raames võlgniku juhtorganid ei võimalda halduril tutvuda vajalike dokumentatsioonidega ja koguni väldivad ajutist haldurit või pankrotihaldurit. Dokumentatsiooni puudulikust käsitleb autor põhjalikumalt järgmises alapeatükis koos pankrotimenetluse õiguskaitsevahenditega.

Tahtmatutes maksejõuetuste liikides on O. Lukason välja toonud kaks peamist varianti. Nendeks on mingi sündmuse tulemusel ootamatult ilmnenu maksejõuetus ning pikema aja jooksul kujunenud maksejõuetus. Mõlemat olukorda sümboliseerib see, et teatud ajahetkel ei kata ettevõtte varad enam kohustusi. Pikema aja jooksul kujunenud maksejõuetust on aga võimalik ette näha, erinevalt ootamatult ilmnenu maksejõuetusest, sest pikaajalise kahjumliku tegutsemisega kaasneb tavaliselt netovarade nõuetele mittevastavus.¹⁰³ Sellises olukorras on ÄS § 170 ka ette näinud kohustused vastavalt, kui netovara on vähem kui pool osakapitalist. Kuid ei saa negatiivse netovara puhul tingimata lahterdada äriühingut alaliselt maksejõuetuks, sest olukorras võib olla muudetud ärimudelit selliselt, et rahavoogude potentsiaal on hea ja mõne aja möödudes on sissenõutavaks muutunud kohustused tasutud. Ootamatult ilmnenu maksejõuetuse põhjuseks võivad olla erinevad sündmused nagu ettevõtte võtmeisikute surm, loodussündmus, ettevõtte äralõikamine klientuurist, ettevõtte varade arest ja sellega kaasnevad häired või ettevõtte varade varastamine ja hävitamine. Samas, kui on toimunud eespool kirjeldatud sündmus või analoogne olukord, kuid juhtorgan jätab pankrotiavalduse esitamata õigeaegselt, siis tekib olukord, kus ootamatule maksejõuetusele pole seadusele vastaselt reageeritud. Selliseid olukordi võis käesolevas töös analüüsitud lahenditest täheldada halduri aruannetes rohkesti.

Võib asuda seisukohale, et kui pankrotiavaldust ei esitata õigeaegselt, siis tekib olukord, kus vara väheneb sellisesse staadiumisse, kus pankrotimenetluse alustamisel puudub vara pankrotimenetluse läbiviimiseks ning pankrotimenetlus raageb.¹⁰⁴ Või siis vara on piisavalt, et alustada pankrotimenetlust, kuid pankrotti väljakuulutamise järgselt menetlus raageb. Pankrotiavalduse õigeaegse esitamise eesmärk on kaitsta võlausaldajate huve. Pankrotiavalduse õigeaegsel esitamata jätmisel võib samuti esineda tahtmatut või tahtliku käitumismustrit.

¹⁰³ Lukason (2010), *supra* nota 23, lk 11.

¹⁰⁴ Mägi (2015), *supra* nota 48, lk 23.

Tahtmatu esitamata jätmise võib olla tingitud näiteks juhtorgani tervise rikkest⁹, kuid autor on arvamisel, et suurem osakaal tahtmatu esitamata jätmisel on tingitud võlgnike juhtorganite teadmatusesest seadusest tulenevate nõuetega ning ka üldiste ühinguõiguslike tõekspidamistega seoses. Näiteks käesolevas töös analüüsitud Tartu Maakohtus tehtud lahendis haldur märkis, et pankrotiavalduse esitamise viivitamisega ei olnud halduri hinnangul oldud kuritahtlik vaid pigem tingitud juhatuse liikme vähesest teadlikkusest. Näiteks, kui paljud ettevõtjad teavad hea äriühingujuhtimise tava kommenteeritud väljaandest, mis on küll mõeldud äriühingutele, mille aktsiad on kaubeldavad Eestis reguleeritud väärtpaberiturul, kuid samuti sisaldab juhendumiseks sobivat reeglistikku teistele äriühingutele.¹⁰⁵

Üldjuhul on menetluse raugemise põhjuseks see, et võlgniku varast ei jätkunud isegi pankrotimenetluse kulude katteks midagi.¹⁰⁶ Vara kadumine on seotud maksejõuetuse põhjustega, sest maksejõuetuse põhjus tingib vara kadumise. Kuid raugemisel maksejõuetuse täpne väljaselgitamine on raugemise instituudis problemaatiline. Kuid vaadates käesolevas töös analüüsitud lahendeid, siis raugemisi põhjustanud maksejõuetuse põhjused olid informatsioonilt lähtuvalt kalduvad juhtorgani tahtmatu või tahtliku kohustuste rikkumisele või kuritahtlikusele, arvestamata maksejõuetuse hinnangut "muu asjaolu", sest käesoleva hinnang menetlustes on autori arvates pealiskaudne.

3.2. Õiguskaitsevahendid pankrotimenetluses

Esimeses peatükis juhtis autor tähelepanu pankrotiõiguses kolmele võimalikule vastutuse liigile võlgniku suhtes: kriminaalõiguslik vastutus, tsiviilõiguslik vastutus ning pankrotiõiguslik vastutus. Selles peatükis keskendub autor pankrotiõigusliku vastutuse kohaldamisele, kuidas selle rakendamine on kasutuses antud töös analüüsitud lahendites ning millele võiks pöörata rohkem tähelepanu.

Pankrotiõiguslik vastutus väljendub õiguskaitsevahendite järgi, mis on sätestatud pankrotiseaduses. Pankrotiseaduse 4. peatükk koosneb võlgniku õiguste ning kohustuste loetelust, kuid eelkõige nimetatakse sellisteks õiguskaitsevahenditeks aresti ja ärikeeldu. Nende õiguskaitsevahendite eesmärgiks on tagada võlgniku kohustuste täitmine pankrotimenetluses

¹⁰⁵ Vutt, M. Hea ühinguõiguse tava tänapäeva ühinguõigusena. *Juridica*, 2005, IX, lk 636.

¹⁰⁶ Manavald, P. Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimustes. *Juridica*, 2005, II, lk 126.

ning mõlemat vahendit saab kasutada ainult pärast pankroti väljakuulutamist.¹⁰⁷ Ärikeeldu on pankrotiõiguse võtmes Eesti õiguskirjanduses analüüsitud nii professor Varuli kui ka Andi Tubini poolt. Seda eelkõige selletõttu, et ärikeeld on instituut, mis on omane pankrotiõigusele, kuid sarnane KarS §-s 49 (tegutsemiskeeld) ja §-s 491 ettevõtluskeeld sätestatud lisakaristustega.¹⁰⁸ Kuna Eesti Vabariigi põhiseadus § 31 sätestab ettevõtlusvabaduse printsiipi, siis on ärikeeldu instituudiga tegemist ühe intentsiivsema ettevõtlusvabaduse riivamisega, mis on võrreldavad karistusseadustikus ettenähtud lisakaristustega.¹⁰⁹ Menetlusaegset ärikeeldu saab juriidiliste isikute pankrotimenetluses kohaldada kohus ajutise halduri või pankrotihalduri taotlusel tulenevalt PankrS § 91 lg 2-st. Tulenevalt Riigikohtu praktikast, on menetlusaegse ärikeeldu kehtestamisel vaja täita kolme kriteeriumit: isiku suhtes peab olema kuriteokahtlus, kui juriidilise isiku pankrotistumine on suure tõenäosusega toime pandud kuriteoga, samuti peab olema arusaam, et ilma ärikeeluta paneb isik suure tõenäosusega toime edasiselt kuritegusi ning isik peab olema enne ärikeeldu kohaldamist üle kuulatud.¹¹⁰ Käesolevas töös analüüsitud lahenditest sellist infot ei kajastunud, et oleks menetlusaegset ärikeeldu taodeldud, kuigi eksisteeris lahendeid, kus haldur viitas võimalikule kuriteo tunnustega tegudele. Menetlusjärgset ärikeeldu on muidugi problemaatilisem kohaldada, sest menetlusjärgset ärikeeldu, tulenevalt PankrS § 91 lg 3, võib juriidilise isikute seotud isikute suhtes kohaldada, kui on jõustunud kohtuotsuse alusel süüdi mõistetud pankroti- või täitemenetlusalase kuriteo, maksukuriteo või KarS §-des 380 ja 381¹ nimetatud kuriteo toimepanemises.¹¹¹ tegemist on Eesti praktikas raskesti kohaldatava instituudiga, siis autor sellele rohkem ei peatu. Küll, aga vajab mainimist väärt seda, et menetlusjärgse ärikeeldu kohaldamisega on tegemist preventiivse meetodiga, ning kuna praktikud viitavad laialt levinud pahatahtlikuse eksisteerimisele seoses raugemistega, siis võiks olla selle rakendamine tihedam.

Vastavalt PankrS § 85 on võlgnikul teabe andmise kohustus kohtule, haldurile ja pankrotitoimkonnale, mida nad vajavad seoses pankrotimenetlusega. Lisaks sellele on võlgnikul veel pankrotimenetluses osavõtu kohustus vastavalt PankrS § 87 järgi – võlgnik peab osutama abi ajutisele haldurile ning haldurile tema ülesannete täitmisel ja olema kättesaadav kohtu

¹⁰⁷ Varul (2003), *supra* nota 40, lk 455.

¹⁰⁸ Tubin, A. Menetlusjärgne ärikeeld: kas pankrotiõiguslik piirang või karistusõiguslik lisakaristus? *Juridica*, 2012, VI, lk 442.

¹⁰⁹ Manavald, P. Ärikeeld kui ettevõtlusvabaduse riive. *Juridica*, 2003, VII, lk 458.

¹¹⁰ RKTk 3-2-1-124-09, p 15, 29, 33.

¹¹¹ Tubin (2012), *supra* nota 107, lk 443.

korraldusel, et täita oma teabe andmise ja pankrotimenetlusest osavõtu kohustust. PankrS § 89 sätestab, et kohtu korralduse täitmata jätmise või seaduses sätestatud kohustuste tagamiseks võib kohus võlgniku trahvida, kohaldada sundtoomist või aresti, kui võlgnik ei täida PankrS § 20, § 35, § 85, § 87, § 86, § 88 tulenevaid kohustusi või rikub muid PankrS tulenevaid kohustusi ja kahjustab sellega pankrotivara. Analüüsid 118 lahendit, siis mitte üheski määruses ei kajastanud infot, et PankrS § 89 toodud pankrotiõiguslike õiguskaitsevahendeid oleks kasutatud nii pankrotiavalduse menetluses kui ka pankrotimenetluses. On arusaadav, et aresti ning ärikeelu kohaldamine kehtib ainult pankrotimenetluses, kuid ei sundtoomist ning trahvi kohaldamist ei kajastanud üheski määruse sisus. Nii pankrotiavalduse menetluses, kui ka pankrotimenetluses kajastus suures hulgas halduri aruannetest seisukohad, et kas võlgniku juhtorgan ei vasta halduri teabenõuetele, ei anna üle raamatupidamisdokumente või väldib muul viisil pankrotiseadusest tulenevaid kohustusi. Kui tõlgendada grammatiliselt PankrS § 85, siis on võimalik sundtoomist või võlgniku trahvimist kohaldada ka pankrotiavalduse menetluses, sest PankrS § 87 lg 1 kohustab osavõtmist pankrotimenetluses ja abi osutamist nii ajutisele haldurile kui ka pankrotihaldurile. Mõnevõrra on autoril jäänud mulje, et pahatahtlikud võlgniku juhtorganid väldivad meelega haldurit ning ei pruugi edastada väärtusliku informatsiooni või osutama abi, et pankrotimenetluse eesmärgid saaksid täidetud. Just pankrotiavalduse menetluse raugemiste määruses esines olukordi, kus ajutisel halduril jääb maksejõuetuse põhjuste kohta hinnang andmata, sest puudub ligipääs raamatupidamisdokumentidele tänu võlgniku teabenõuetele vastamata jätmise või vastustega viivitamine. Just raamatupidamisdokumentide abil on võimalik kindlaks teha objektiivne maksejõuetus.¹¹² Autori hinnangul on trahvi kohaldamine sellistes olukordades võlgniku juhtorganeid piisavalt motiveeriv, et ajutisele haldurile või pankrotihaldurile abi osutada ja teavet anda. Isegi, kui on tegemist nn "tankistidega", tekib sellises olukorras isikule kohustus, mis võib motiveerida seda "tankisti" rohkemat abi osutama haldurile, millel võib olla abi pankrotimenetluses eesmärkide saavutamisel.

¹¹² Toom (2014) *supra* nota 95, lk 486

3.3. Ajutise halduri ja pankrotihalduri seisukoht maksejõuetuse põhjustel pankrotimenetluses

Antud peatükis keskendub autor ajutise halduri ning pankrotihalduri väljatoodud seisukohtadele maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamisel ning milline on tendents 118 analüüsitud lahendis.

Pankrotimenetlus toimub kohtu ja kohtuvälise menetlusena. Lisaks kohtule ja pankrotihaldurile on pankrotimenetluses organiteks veel pankrotitoimkond ja võlausaldajate üldkoosolek. Eelnevast analüüsist on selge, et raugemisel PankrS § 2 eesmärk rahuldada võlausaldajate nõudeid ei saa täidetud mitte mingil moel, kui ainult minimaalsel viisil peale pankroti väljakuulutamist. Seega lähtudes maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise eesmärgist, siis põhilisteks organiteks, kes selle eesmärgiga tegelevad on haldur ja kohus.

Vastavalt pankrotiseadusele on maksejõuetuse põhjusteks kas raske juhtimisviga, kuriteotunnustega tegu või muu asjaolu. Maksejõuetuse põhjuste kindlakstegemise eesmärgiks on kuritahtlikuse väljaselgitamine. Seega "muu asjaolu" hinnang peaks kehtima siis, kui rikkumisi ei esine, sest täpse põhjuste sõnastamine võib olla keerukas, kui põhjus on seotud objektiivse majandusliku olukorraga.¹¹³ 118 läbi vaadatud lahendist saab võtta seisukoha, et läbivaks maksejõuetuse põhjuste hinnanguks halduri poolt oli pankrotiseaduse järgi muu asjaolu. Kuid see hinnang ei anna edasi tegelikult olukorda, mis „muu asjaolu“ hinnangu taga määrustes eksisteeris.

Lahendite pealt saab öelda, et raugemisel peale pankroti väljakuulutamist oli haldurite hinnang maksejõuetuse põhjustele selgesti arusaadav ning maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine ei tundunud olevat kaheldav, eelkõige kuritahtlikuse kindlaks tegemisel. Autori arvates on põhjus selles, et peale pankroti väljakuulutamist on halduril rohkem aega tutvuda ning koguda vajalike dokumente ja tõendeid täitmaks ühte maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise eesmärki. Samas eksisteeris ka just selles menetluse staadiumis nii-öelda kaheti arvamust – haldur viitab mitmele maksejõuetuse põhjusele või antakse hinnanguks "muu asjaolu", kuigi haldur nendib võimalikule kuritahtlikusele. Sobivaks näiteks võib tuua lahendi nr. 2-11-48825, kus määruses on kohus märkinud, et haldur pidas võimalikuks rasket juhtimisviga, pankrotimenetluse ajal

¹¹³ Vutt (2008), *supra* nota 45, lk 9

alustatud kriminaalmenetlus võlgniku suhtes oli lõpetatud ning seejärel oli maksejõuetuse põhjuseks määruses märgitud muu asjaolu pankrotiseaduse tähenduses.¹¹⁴

Huvipakkuvad on aga määrused, mis on tehtud seoses raugemisega pankroti väljakuulutamata. Halduri hinnangud maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamisel on pankrotiseaduse järgi domineerivaimaks põhjuseks muu asjaolu. Süüvides määruste sisusse, siis saab öelda, et muu asjaolu põhjus on pankrotiavalduse menetluse maksejõuetuse põhjustele ebausutav hinnang. Määruste infos kajastub väga palju halduri poolset informatsiooni, mis viitab seadusevastasele käitumisele kas tahtmatu või tahtliku käitumismustri järgi. Põhjused miks selline hinnang antakse on autori arvates mitmeid. Esiteks, haldur ei saa piisavat informatsiooni pankrotiavalduse menetluse staadiumis võlgniku juhtorganitelt. Näiteks võib tuua lahendi nr. 2-15-13399, kus haldur viitab, et talle ei olnud esitatud kõiki raamatupidamisdokumente ning selletõttu ei saanud haldur anda hinnangut, kas esineb üldse tagasivõitmise võimalusi seoses varaga ning maksejõuetuse põhjuseks on antud hinnanguks muu asjaolu pankrotiseaduse mõistes.¹¹⁵ Eelnevas peatükis sai viidatud pankrotõiguslikele õiguskaitsevahenditele, ning sellele, et sellistes olukordades oleks pankrotimenetluse huvides ning üldise majanduse seisukohalt, oluline, et oleks võimalik selliseid juhtorganeid kuidagi sanktsioneerida. Teiseks põhjuseks, miks selline hinnang antakse on kindlasti ka see, et on aja ning finantsi puudus. Näiteks lahendis nr. 2-15-13537 on haldur viidanud, et süülise tegutsemise kindlakstegemine ning kuriteo tunnustega tegude olemasolu vajab põhjalikumat analüüsi, mida ei ole võimalik teostada ajutise pankrotimenetluse raames.¹¹⁶ Lahendusele keskendub autor viimases alapeatükis. Kuid esmalt viitab autor sellele, et maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine, kui üks pankrotimenetluse eesmärke saab paremini lahendatud, kui lahendus hõlmab pahatahtlike juhtorganite vältimise sanktsioneerimist pankrotimenetluses ning aja ja resurssidele panustamist. Raske juhtimisvea ning kuriteotunnustega tegudele raugemiste määruses keskendub autor järmises alapeatükis.

¹¹⁴ HMK 2-11-48825.

¹¹⁵ HMK 2-15-13399.

¹¹⁶ HMK 2-15-13537.

3.3.1. Raske juhtimisvea ning kuriteotunnustega teo tagajärjed raugemisel

Järgnevas alapeatükis toob autor välja raske juhtimisvea konseptsiooni kui ühe maksejõuetuse põhjustest, samuti selle, et milline on tendents raske juhtimisvea ja kuriteotunnustega tegude esinemine lahendites ja millised on tagajärjed sellisel juhul teoorias ning praktikas.

Eelnevas peatükis tõi autor välja selle, et 118 lahendist domineeris maksejõuetuse põhjuste hinnang muu asjaolu pankrotiseaduse mõistes, kuid selline hinnang ei anna edasi lahenditest kajastuva tegeliku seisukorra. Selliseid olukordi, kus maksejõuetuse põhjuseks anti sõnaselgelt raske juhtimisvea eksisteeris 6 lahendis ning kuriteotunnustega teo puhul oli selline hinnang 12 lahendis. Raske juhtimisvea puhul on vastutuse vormiks tsiviilõiguslik vastutus ning kuriteotunnustega teo puhul on selleks kriminaalõiguslik vastutus. Tsiviilõiguslik vastutus pankrotimenetluses väljendub kahju hüvitamises.¹¹⁷ Oluline on märkida, et TsÜS § 37 lg 1 tulevast kahju hüvitamise kohustus ning sellega seoses juriidilise isiku juhtorgani vastutus ei sõltu pankroti väljakuulutamisest, kuid pankrot võib viidata võimalikule maksejõuetusele, mille põhjuseks on juhtorganite kohustuste rikkumine.¹¹⁸ Selletõttu on PankrS § 28 lg 2 ja § 163 lg 5 järgi pankrotihalduril kohustus esitada raske juhtimisvea korral kahju hüvitamise nõue raske juhtimisveas süüdi oleva isiku vastu.

Raske juhtimisvea on juriidilisest isiku võlgniku puhul defineeritav juhtorgani kohustuste rikkumise kaudu. Juhtorgani liikme kohustused võivad olla sätestatud nii seaduses, sõlmitud lepingust kui vastavalt VÕS § 23 järgi juhtorgani liikme ja juriidilise isiku vahelise suhte olemusest ja eesmärgist, poolte vahel väljakujunenud praktikast, vastavalt kutse- või tegevusalal kehtivatest tavadest (näiteks hea ühingujuhtimise tava), aga ka hea usu ja mõistlikkuse põhimõttest. Äriühingu juhtorganile eksisteerivad üldised kohustused ning spetsiifilised kohustused, mis võivad tuleneda juriidilise isiku juhtorganitele omistatud kohustustest ja tegevusvaldkonnast.¹¹⁹ Näiteks TsÜS § 35 kohustab juriidilise isiku juhtorganeid järgima seadusest või põhikirjast tulenevaid kohustusi tavaliselt oodatava hoolega ning olema juriidilisele isikule lojaalsed. TsÜS § 35 sätestab pankrotiavalduse esitamise kohustusi. Samuti

¹¹⁷ Varul (2003), *supra* nota 40, lk 453.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Vutt, M. Juhtorgani kohustuste rikkumise, sealhulgas raske juhtimisvea ning kuriteotunnustega teo kindlaks tegemine pankrotimenetluse praktikas, 2008. www.riigikohus.ee/vfs/715/RaskeJuhtimisveaAnalyys080318.pdf (17.04.2017), lk 1.

tulevad kohustused ÄS § 171 lg 2, § 180 lg 5¹, § 222, § 292 lg 1 ning 306 lg 3¹ järgi, millest oli juttu esimeses peatükis. PankrS § 28 lg 2 järgi peetakse raskeks juhtimisveaks füüsilisest isikust võlgniku või juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikme poolt oma kohustuse rikkumist tahtlikult või raske hooletuse tõttu. VÕS § 104 lg 5 järgi on tahtlus õigusvastase tagajärje soovimine võlasuhte tekkimisel, täitmisel või lõpetamisel lg 5 järgi on raske hooletus käibes vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmine. TsÜS § 37 lg 1 alusel võib kahju hüvitamise nõude esitada pankroti korral, mis ei eelda ainult tahtlust või rasket ettevaatamatust.¹²⁰

Juhtorgani liikme vastutus äriühingu võlausaldaja ees on võimalik nii vastutusena kaudselt, kui ka vastutusena otseselt põhjustatud kahjude eest, mille korral kohaldatakse deliktilise vastutuse sätteid. Juhtorgani liikme kaudne vastutus äriühingu võlausaldaja ees väljendub Eesti õiguses võimaluses võlausaldaja endal või pankrotihalduri vahendusel nõuda kahju hüvitamist, nagu see on sätestatud ÄS § 187 lg 4, § 315 lg 4 ja § 327 lg 4.¹²¹ Varasemas pankrotiseaduses ei olnud nõudeõiguse alusel ajalist piirangut. Praegusel kehtival pankrotiseadusel võib pankrotimenetluses nõude esitada üksnes pankrotihaldur. Võlausaldaja võib oma nõude esitada enne pankrotimenetlust ning pärast pankrotimenetluse lõppu.¹²² Ehk raske juhtimisvea puhul peab nõude esitama pankrotihaldur, kuid kui pankrotimenetlus raugneb, siis on küsimus selles, et kas see nõue juhtorgani vastu realiseerub. Teiseks on küsimus selles, et kui raske juhtimisviga avastatakse juba pankrotiavalduse menetluses, kuid menetlus raugneb, siis ei saa pankrotihaldur isegi esitada mingisugust nõuet, mille tõttu jääb üle võlausaldajal esitada kahju hüvitamise nõue omal käel. See omakorda viitab sellele, et kas tsiviilõiguslik vastutus raugemisel on üldse realiseeruv.

118 lahendites konkreetselt maksejõuetuse põhjuseks märgitud raskele juhtimisveale selgub, et tsiviilõiguslik vastutus oli pea olematu. Näiteks varasemalt antud töös viidatud lahendis nr. 2-09-54519, kus maksejõuetuse põhjuseks anti raske juhtimisviga pankrotiseaduse mõistes, siis haldur esitas juhtorgani vastu ka hagi raskete juhtimisvigadega põhjustatud kahju hüvitamiseks summas 92 480, 16 eurot ning lisaks hagi rahaliste kohustuste täitmiste tagasivõitmiseks summas 3 387.32 eurot. Vajab märkimist see, et I astme kohtus hagi rahuldati, kuid võlgniku juhtorgan esitas lahendi peale kaebuse ning ringkonnakohus jättis kahju hüvitamise täielikult ja juhatuse

¹²⁰ Varul (2003), *supra* nota 40, lk 453

¹²¹ Ots, M. Juhtorgani liikme kaudne vastutus äriühingu võlausaldaja ees. *Juridica*, 2006, IV, lk 234

¹²² *Ibid*, lk 235

liikme tasu tagasivõitmiseks esitatud hagi osaliselt rahuldamata – pankrotivarasse mõisteti juhtorganilt välja 2 332, 78 eurot.¹²³ Võib öelda, et see oli ainuke lahend, kus oli tsiviilõiguslik vastutus osaliselt realiseeruv, kuid vaadates summasi, mida haldur algselt välja nõudis siis pankrotimenetluse huvides ei olnud sellest piisav, sest menetlus rauges. Lahendis nr. 2-13-46218 hinnati samuti maksejõuetuse põhjuseks raske juhtimisviga, kuid määrusest ei kajastu, et oleks esitatud hagisi seoses kahju hüvitamisega. On vaid vaidlused seoses võlausaldaja nõuete tunnustamisega, mis tõttu saab öelda, et raske juhtimisvea vastutus on olematu.¹²⁴ Ülejäänud 4 lahendit, milles anti hinnanguks raske juhtimisviga seoses maksejõuetuse põhjustega on tehtud ajutise pankrotimenetluse raames. Nendes lahendites kajastub see, et antakse hinnang halduri poolt ning haldur tuvastab ka võimalikud tagasivõitmise või tagasinõudmise võimalused. Kuid kohus märgib teoreetiliste võimaluste olemasolu, nendega tegelemiseks vajavat menetluskulud puuduvad ning võimalusi hinnatakse hüpoteetilisteks. Lahendites tuleb jällegi mängu ka see, et puuduvad raamatupidamisdokumendid ning on vaja viia läbi raamatupidamisdokumentide erikontrolli, et täpsustada tagasivõitmise, tagasinõudmise või kahju hüvitamise hagi esitamisel. Sellest järeldub, et pankrotiavalduse menetlus raugemisel isegi kui haldur tuvastab kindlalt raske juhtimisvea olemasolu, siis tsiviilõiguslik vastutus sellele ei järgne.

Kui maksejõuetuse põhjused raske juhtimisvea näol tuvastatakse, siis saab öelda, et üks pankrotimenetluse eesmärk saab täidetud. Kuid tuues välja esimeses peatükis välja toodud R. Goode eesmärgid, siis mis kasu on mehhanismil maksejõuetuse põhjuste tuvastamisel, kui sellele ei järgne vastutus. Vastutuse üheks eesmärgiks on autori arvates preventiivse eesmärgi täitmine, ehk vältida pahatahtlikuse kordumist majanduskeskkonnas. Kuid samuti saab öelda, et kui tsiviilõigusliku vastutust ei järgne pankrotimenetluses, siis selletõttu ei laeku vara ka pankrotivarasse, mis tõttu ei täideta pankrotimenetluse esimest eesmärki. Eesti seadused võimaldavad raske juhtimisvea puhul tsiviilõigusliku vastutust, kuid see ei realiseeru. Autor on seisukohal, et see on suuresti tingitud pankrotimenetluses õiguskaitsevahendite olematu kasutamise tõttu, mille pärast ei pruugita kokku saada piisavalt tõendeid, et kahju hüvitamiste hagrid oleksid edukad ning finantsi puudumise tõttu menetluses, mille tõttu puuduvad vahendid esitada hagi. Enne ja pärast pankrotimenetlust menetluse raugemisel on see võimalus ka võlausaldajal, kuid puuduvad andmed, et Eestis oleksid võlausaldajad esitanud nõude juhtorgani

¹²³ HMK 2-09-54519.

¹²⁴ HMK 2-13-46218.

vastu nn võlausaldaja nõudeõiguse alusel. Põhjusteks võib tuua välja probleemid seoses hagi esitamiseks vajaliku informatsiooni puudumisega, võlausaldajale langeva võimaliku kahjuhüvitise jaotise kindlaksmääramisega ning kuludega.¹²⁵ Saab öelda, et kuigi raske juhtimisvea puhul on vastutuse võimalused olemas, siis realselt need ei toimi nii.

Kuriteoga põhjustatud maksejõuetusele järgneb võlgnikule kriminaalvastutus. Ehk kui pankrotimenetluses selgub, et võlgnik on seoses maksejõuetuse tekkimisega pannud toime kuriteo tunnustega teo, peab kohus PankrS § 28 lg 1 ning § 163 lg 5 järgi teatama sellest prokuratuurile või politseile.¹²⁶ Analüüsitud lahenditest, kus kajastus kindel maksejõuetuse põhjusteks hinnang kuriteo tunnustega tegu, siis antud menetlustes pani kohus haldurile kohustuse esitada kuriteoteade politseile või prokuratuurile. Tähelepanu vajab märkimist ka see, et kui maksejõuetuse põhjusteks ei antud kindlat hinnangut (haldur märkis põhjusteks mitut asjaolu korraga), kohustas kohus enamjaolt kuriteo teadet esitama, kuid mitte alati. Määrustes kajastub, et suuremas osas kohustatud teadete juhtudel lõpetati kriminaalmenetlus, mida iseloomustab näiteks lahend nr. 2-11-48825, kus esitati kuriteo teade, samuti ka hagi juhatuse liikme vastu, kuid pankrotihalduri kuriteokaebuse menetlus oli Politsei- ja Piirivalveameti poolt prokuratuuri loal lõpetatud. Menetluses viidati nii raskele juhtimisveale kui ka kuriteotunnustega teole.¹²⁷ Lahendis nr. 2-12-26714 oli alustatud kolme kriminaalmenetlust seoses võlgniku vara kadumisega, kuid kaks nendest lõpetati kriminaalmenetluse aluste puudumise tõttu ning viimane kuriteo aegumistähtaja möödumise tõttu. Maksejõuetuse põhjuseks oli märgitud kuriteotunnustega tegu – pankrotiavalduse esitamata jätmise, kuid seoses karistusseadustiku muutmise tunnistati KarS § 385¹ kehtetuks, ning rohkem kuriteoteateid ei esitatud.¹²⁸ Autor järeldab sellest, et ilmselge pahatahtlikus on jäänud ilma igasugusest vastutusest. Määrustes, kus oli esitatud kuriteoteade pankrotiavalduse menetluse raugemisel, siis ei kajastu infot, et mis on nende kriminaalmenetluste tulemus. Küll aga pankrotimenetluse raugemisel, kus oli esitatud kuriteo teateid, siis kõik kriminaalmenetlused olid lõpetatud kas kriminaalmenetluse aluste puudumise või kuriteo aegumise tõttu, välja arvatud ühes menetluses, kus pankrotimenetluse raugemisel oli

¹²⁵ Ots (2006), *supra* nota 120, lk 242.

¹²⁶ Varul (2003), *supra* nota 40, lk 450.

¹²⁷ HMK 2-11-48825.

¹²⁸ HMK 2-12-26714.

kriminaalmenetlus veel pooleli, kuid seelses menetluses anti maksejõuetuse põhjusteks hinnang raske juhtimisviga.¹²⁹

Ehk olukorras, kus antakse hinnang, et maksejõuetuse põhjuseks on raske kuritegu, siis saab öelda, et pankrotimenetluse eesmärk saab täidetud. Küll aga on 118 lahendis oleva informatsiooni pealt võimatu öelda, et kas ajutise pankrotimenetluse raugemisel rakendub kuidagi kriminaalõiguslik vastutus seal, kus on kohustatud esitama kuriteoteadet. Pankrotimenetluse raugemisel saab öelda, et seal, kus toimus kriminaalmenetlus, siis kriminaalmenetlus on lõpetatud kas kriminaalmenetluse aluste ära langemisel või kuriteo aegumisel. Kui maksejõuetuse põhjused saab tuvastatud, kuid ei järgne vastutus, siis on pankrotimenetluse raugemisel selle eesmärgi täitmisel olematu kasu. Autor on seisukohal, et sellistes olukordades, kus kajastuvad kuriteotunnustega teod, kuid kriminaalmenetlused lõpetatakse eelpool nimetatud põhjustel, siis on see seotud jällegi võlgnike juhtorgani teadliku vältimist teabe andmisest, menetlusest hoidumisest ning lisaks pankrotiavalduse menetluse raugemisel vähese aja tõttu. Sest ajutise pankrotihalduri/pankrotihalduri ülesanne on selgitada välja võlgniku majandusliku olukorra¹³⁰, siis see on raskendatud, kui võlgniku juhtorganid teadlikult väldivad teabe andmist. Selle tõttu tekivad tõendamise probleemid.

3.3.2. Hoolsuskohustuste rikkumine

Selles alapeatükis analüüsib autor hoolsuskohustuste esinemist määrustes seoses raugemisega. Autor toob välja selle, et kuidas on hoolsuskohustuste rikkumist määrustes tuvastatud, kui suur on selle tendents raugemistes ning kas selle põhjal täidetakse pankrotimenetluse maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise eesmärki.

Eelnevas peatükis tõi autor välja raske juhtimisvea konseptsiooni ning analüüsis seda käesoleva töö uurimisküsimuse võtmest ning tõi välja tähelepanekuid. Kuna raske juhtimisviga on defineeritud juhtorgani liikme kohustuste kaudu, siis raske juhtimisviga võib olla sätestatud nii seaduses, lepingutes ning VÕS § 23 sätetest.¹³¹ Neid saab nimetada juhtorgani hoolsuskohustusteks. Raske juhtimisviga eeldab aga juhtorgani hoolsuskohustuste tahtlikut või raskest hooletusest tulenevat rikkumist. Miks autor sellele uuesti peatub on see, et kuigi raske

¹²⁹ HMK 2-13-46218.

¹³⁰ Varul (2003), *supra* nota 40, lk 450.

¹³¹ Vutt (2008), *supra* nota 118, lk 1.

juhtimisvea hinnang eksisteeris sõnaselgelt vähestes määrustes, siis hoolsuskohustuste rikkumine eksisteeris suuremas osas raugemiste määrustes. Ehk see toetab teoreetilist väidet – igal raugemisel saab eeldada, et pankroti raugemine pankrotiavalduse menetluse ajal peaks olema harv juhus, kui juhatuse tegutsenud korraliku ettevõtja hoolsusega. Hoolsuskohustuste sätted, millele määrustes leiduva informatsiooni põhjal peamiselt viidati oli ÄS § 171 lg 2 ja 180 lg 5¹ tulenevad juhtorganite kohustused, kuid ka ÄS raamatupidamise sätetele ÄS § 183 ja § 179 Lahendite põhjal saab väita, et lisaks nendele raugenud menetlustele, kus anti hinnangus raske juhtimisviga või kuriteo tunnustega tegu, on hoolsuskohustuste rikkumisega seotud lahendeid rohkem kui pooltes (just muu asjaolu hinnangu saanud määrustes). Sellistel juhtudel, kus esineb just ÄS § 171 lg 2 ja § 180 lg 5¹ seotud rikkumised, siis Riigikohtu praktika toetab ka sellel juhul raske juhtimisvea sätestamist. Seetõttu võib autori arvates sellistes lahendites maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine olla ekslik. Eriti, kui arvesse võtta ühte 118 määruste sisse mahtunud lahendit nr. 2-13-46218, kus pankrotihaldur viitas, et ei nõustunud ajutise halduri seisukohaga maksejõuetuse põhjustel.¹³² Arvestades, et väga suur osakaal on just pankrotiavalduse menetluste raugemisel, siis sealses staadiumis hinnangu andmine võib olla pealiskaudne.

Lahendist nr. 2-16-1530, kus eksisteeris hoolsuskohustuste rikkumine, viitas pankrotihaldur, et võlgniku juhtorgan oleks pidanud esitama pankrotiavalduse juba varem, kuid lisab, et selle viivitamisega ei ole halduri hinnangul olnud kuritahtlik vaid pigem tingitud juhatuse liikme vähesest teadlikkusest.¹³³ Autor on arvamisel, et ka käesolevas töös analüüsitud lahendites eksisteerib raugemistes osakaal juhtorganeid, kes ei ole lihtsalt teadlik oma ettevõtjaks olemisest tulenevatest kohustustest. Enne 2004. a. 01. jaanuari kehtinud pankrotiseaduse § 60 lõike 3 järgi eksisteeris raske juhtimisveana käsitletavate juhtumite ammendav loetelu, milleks olid:

- juriidilise isiku vara enda huvides kasutamine või;
- juriidilise isiku nimel enda huvides tehingu tegemine või;
- juriidilise isiku vara või võetud laenu kasutamine juriidilise isiku huvide vastaselt enda või mõne teise isiku huvides või;
- juriidilise isiku vara varjamine või;
- juriidilise isiku kohustuste põhjendamatu suurendamine või;
- vara väärtuse ebaõige kajastamine juriidilise isiku bilansis või;

¹³² HMK 2-13-46218.

¹³³ TMK 2-16-1530.

- näiliku või nõuetele mittevastava raamatupidamise korraldamine, sealhulgas näilike maksete ja võlgade kirjendamine, või;
- kapitali soetamine juriidilisele isikule äärmiselt ebasoodsatel tingimustel või;
- suure laenu võtmine või andmine, kui on ilmne, et laenu tagasi maksta või tagasi saada ei ole võimalik, või;
- juriidilist isikut kahjustanud muud enda huvides tehtud teod, mis põhjustasid juriidilise isiku maksejõuetuse.

Professor Varul on selles valguses toonud välja, et loetelu ära kaotamisel oli soov olla paindlikum vastutuse aluse määramisel, piiramata seda üksikjuhtude loeteluga.¹³⁴ Samas on professor Varul välja toonud, et kehtivas seaduses võiks ülaltoodud loetelu eksisteerida sellisel kujul, sest loetelul on preventiivne tähendus juriidiliste isikute juhtorganite liikmete suhtes, mis kujutab näitliku, kuid mitteammendavat keelatud tegude nimekirja.¹³⁵ Autor nõustub sellise seisukohaga, võttes arvesse lahendites välja kujunenud praktikat ning ettevõtjate võimalikku eksisteerivat teadmatust. Sellise loetelu tagasivõtmisel oleks positiivne mõju hoolsuskohustuste täitmisel ning selle läbi raugemiste osakaalu vähendamisel.

Kuna on väga suur hulk hoolsuskohustuste rikkumisel, kuid maksejõuetuse hinnanguks antakse muu asjaolu pankrotiseaduses, siis on autor seisukohal, et pankrotimenetluse eesmärki ei täideta raugemisel, mille tõttu väheneb vastutuse kohaldamine sisuliselt olematuks.

3.4. Pankrotiombudsman või pankrotikohus – lahendused

Järgnevas peatükis keskendub autor 118 kohtulahendist välja tulnud probleemide lahenduste üle, milleks on autori arvates eelkõige pankrotiombudsmani ja pankrotikohtu näol.

Eelnevalt välja toodud peatükkidest saab öelda, et raugemise instituudis PankrS sätestatud § 2 eesmärgid saavad täidetud minimaalsel moel. Selle tõttu peavad lahendused likvideerima massilise raugemise probleemaatika praktikas, sest raugemine pankroti eesmärkide täitmisele kaasa ei aita. Käesoleva töö autor on tähtsustanud maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamist. Autori poolt välja toodud Roy Goode ning Corki komisjoni mehhanismi eesmärk, et saaks

¹³⁴ Varul (2003), *supra* nota 40, lk 453.

¹³⁵ *Ibid*, lk 454.

tuvastada maksejõuetuse põhjusi on Eestis halduri ning kohtu näol olemas, kuid selle mehhanismi kasutegur on kasutu, kui kuritahtlike maksejõuetuse põhjustele ei kohaldu vastutus.

Kuna pankrotiavalduse menetluses eksisteerib juhtorgani tahtmatu või tahtliku kohustuste rikkumine või kuritahtlikus, kuid hinnanguks antakse "muu asjaolu" pankrotiseaduse mõistes, siis probleem on selles, et maksejõuetuse põhjusi tegelikult välja ei selgitata. Samuti on halduri hinnangu andmine või tagasivõitmise ja kahju hüvitamise hagide hindamine raskendatud, kui ei anta dokumentatsiooni kuritahtlike juhtorganite poolt. Isegi kui selgitatakse maksejõuetuse põhjused ja need on kuritahtlikud, puudub olematu vastutus, hoolsuskohustuste rikkumine on massiliselt levinud. Üheks lahenduseks on pankrotiombudsmani kui eraldisesiva instituutsiooni loomises, mille põhiline näide asub Soomes.

Eestis teostab pankrotimenetluses järelvalvet võlausaldajad (eelkõige oma organite, pankrotitoimkonna ja võlausaldajate üldkoosoleku kaudu), kohus ja riikliku järelvalve organina justiitsministeerium.¹³⁶ Soomes teeb seda lisaks võlausaldajatele ka pankrotiombudsman, mis on üks osa Soome justiitsministeeriumi struktuurist ning koosneb 10'st töötajast (8 juristi ning 2 sekretäri).¹³⁷ Olles osa Soome justiitsministeeriumist ainult finantsiliste vahendite ligipääsu ja organisatsioonilises mõistes, on pankrotiombudsmani näol tegemist täiesti eraldiseisva üksusega, mis ei ole seotud Soome justiitsministeeriumi võimuhierarhiaga.¹³⁸

Pankrotiombudsmani põhiülesanne on pidada järelvalvet pankrotivara üle ning vastava seaduste järgmine seoses pankrotivaraga. Objektiks selle järelvalve puhul on põhiliselt pankrotihaldur, kes teostab pankrotivara üle kontrolli. Samuti on pankrotiombudsmani ülesanne järgida pankrotivara kasutamise hea tava järgimist. Näiteks ei ole ombudsmani kohustust pakkuda arvamusi küsimusele, kellele, millal või mis hinnaga müüa vara seoses pankrotimenetlusega. Kuid ombudsman võib võtta seisukoha kui pankrotimenetluses pole vara müüdud pankrotivara huvidest lähtuvalt.¹³⁹

Põhiliselt millele viidata on pankrotiombudsmani õigus saada informatsiooni nii pankrotihaldurilt kui võlgnikelt. Pankrotihaldurid peavad pankrotiombudsmaniga tegema

¹³⁶ Vaks (2005), *supra* nota 1, lk 655.

¹³⁷ Arko-Koski, E. Finland: All you need to know about becoming an Insolvency Practitioner. Eurofenix 2009 Summer Edition 2009, (3), lk 32.

¹³⁸ The Office of Bankruptcy Ombudsman. www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html (18.04.2017).

¹³⁹ The Office of Bankruptcy Ombudsman. www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html (18.04.2017).

koostööd igas küsimuses ning andma vajaliku informatsiooni milleks on: varade nimekiri, võlgniku kirjeldus, aruanded vara valitsemise kohta, raamatupidamisdokumendid, võlausaldajate koosoleku protokollid ning muu pankrotimenetlusega seonduv informatsioon.¹⁴⁰ Sama kehtib ka võlgnike suhtes. Ehk pankrotiombudsman võib pöörduda kas pankrotihalduri, võlgniku või ise pankade või muu eraõiguslike või avalik-õiguslike asutuste poole, kellelt on võimalik saada dokumente ning informatsiooni võlgniku tegemiste ja varalise seisuga kohta. Näiteks on pankrotiombudsmanil õigus siseneda võlgniku territooriumile ilma vastava loata.¹⁴¹

Pankrotiombudsmanil on õigus kontrollida võlgnike raamatupidamisdokumente ning muud informatsiooni, kui pankrotimenetlus seoses võlgnikuga raugneb. Pankrotiombudsman võib tellida ka audiitoriteenust, et viia läbi raamatupidamisdokumentide audit võlgniku suhtes vastavalt vajadusele. Auditit võib läbi viia ka siis, kui pankrotimenetlus on raugenud olematu vara tõttu. Auditit finantseeritakse sellisel puhul riiklikutest vahenditest. Oluline on märkida, et pankrotivarast peab riigile tagasi maksma sellisel juhul, kui spetsiaalne audit oli vajalik pankrotivara suurendamiseks, kuid seda otsustab pankrotiombudsman. Spetsiaalse auditi otstarve on eelkõige leida tagasivõitmise võimalusi või hagi esitamise võimalusi, et pankrotivara suureneks.¹⁴²

Autori arvates üks olulisemaid Soome pankrotiombudsmani institutsiooniga seotud meetodeid on võimalus kasutada nn. riikliku pankrotivara meetodit. Meetodi eesmärgiks on pidada järelvalvet võlgniku tegevuste üle enne pankrotimenetluse alustamist. Pankrotiombudsmani palvel võib kohus otsustada pankrotimenetluse jätkamist riikliku vahendite abil, kui see palve on õigustatud, et menetlust pole võlgnikuga seotud pankrotivara arvelt jätkata või järelvalve on vajalik võlgniku suhtes mõne teise spetsiaalse põhjuse pärast. Nn. riikliku pankrotivara meetod on alternatiiv pankrotimenetluse raugemisele. Kui kohus on andnud loa nn. riikliku pankrotivara kasutamiseks, siis pankrotiombudsman määrab nn. riikliku vastuvõtja, kellel on samad ülesanded nagu pankrotihalduril ning peab omama samu kutsekvalifikatsiooni (üldiselt jätkab nn. riikliku vastuvõtjana sama menetluse haldur). Menetlust finantseeritakse riiklikutest vahenditest, kui pankrotivara jookseb tühjaks. Antud meetodi põhiülesandeks on võidelda pankrotikuritegude

¹⁴⁰ Arko-Koski (2009), *supra* nota 136, lk 32.

¹⁴¹ The Office of Bankruptcy Ombudsman. www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html (18.04.2017).

¹⁴² The Office of Bankruptcy Ombudsman. www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html (18.04.2017).

toimepanemisega.¹⁴³ Igasuguse teabe võib ombudsman esitada vastavatele uurimisasutustele nagu politsei, prokuratuur või maksuamet.¹⁴⁴

Seoses Soome pankrotiombudsmani piiramatu võimuga hankida võlgnikega seotud dokumente ning teavet, oleks sellise institutsiooni olemasolu Eesti praktika oludes tervendava mõjuga. Samuti saab sama väita seoses pankrotiombudsmani võimega viia läbi auditeid vastavalt vajadusele. Analüüsitud lahendites selgus, et väga suur osakaal on just võlgnike juhtorganite vältimine teabe ja dokumentide andmisel või enda varjamine ning raamatupidamisdokumentide teadlik või teadmatu mittepidamine. Vastavalt vajadusele kehtestada pankrotiombudsmanile kohustus kasutada PankrS § 88, § 89 ning § 91 tulenevate pankrotiõiguslike õiguskaitsevahendite kasutamist, et korralduste eiramine, keeldumine või vältimine oleks vastutusele võetav, sest praeguses praktikas ei kajastu, et see oleks levinud. Lisaks teabe andmisele oleks auditi läbiviimine pankrotiombudsmani poolt kasulik just maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamisel. Auditi läbiviimine annaks võimaluse hankida vajaliku teavet, et leida muster kuritahtliku käitumise vahel, mille alusel on võimalik anda täpne maksejõuetuse põhjuste hinnang ning alustada edukat kriminaalmenetlust või leida võimalusi vara tagasivõitmiseks või kahju hüvitamise hagi esitamiseks, millest tulenevalt on võimalus edukamaks tsiviilõiguslikuks vastutuseks. Vara tagasivõitmise või kahju hüvitamise hagi suurendaks võimalusi ka pankrotivara suurendamisel, mis omakorda suurendab võimalusi täita pankrotimenetluse teist eesmärki – võlausaldajate nõuete rahuldamine. Sama saab öelda ka Soome pankrotiombudsmani poolt kasutatava nn. riikliku pankrotivara meetodi kohta. Pankrotiombudsmani ja riiklike vahendite kasutamist Eestis pankrotimenetluse eesmärkide täitmisel, eelkõige kuritahtlikuse vastutusele võtmisel oleks autori arvates tervendav mõju raugemiste vähendamisele. Sellist lähenemist on toetanud õiguskirjanduses ka Tartu Ringkonnakohtu kohtunik Kersti Kerstna-Vaks.¹⁴⁵ Inglismaal esineb arusaam, et mitte ükski pankrotimenetlus ei tohiks jääda kontrollimata vahendite puudumise tõttu.¹⁴⁶ Kuna hooldsuskohustuste rikkumine raugemiste menetluses on suur, siis pankrotiombudsmani institutsioon võimaldaks sellisele käitumisele rakendada vastutust. Kui pahatahtlikule käitumisele järgneb seadusejärgne vastutus, siis on autori arvates sellisel muustril preventiivne meetod ka üldises õiguskorras – ettevõtlust viiakse läbi erilisema hoolega.

¹⁴³ The Office of Bankruptcy Ombudsman. www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html (18.04.2017).

¹⁴⁴ The Office of Bankruptcy Ombudsman. www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html (18.04.2017).

¹⁴⁵ Vaks (2015), *supra* nota 16, lk 85.

¹⁴⁶ *Ibid*, lk 84.

Hoolsuskohustuste rikkumise lahendamine oleks autori arvates kõige tõhusam, kui võtta tagasi alapeatükis 3.3.2 välja toodud raske juhtimisvea loetelu ning luua pankrotiombudsmani insitutsiooni, et oleks sellisel käitumisel tagatud vastutus

Lisaks pankrotiombudsmani institutsioonile, kui peamisele lahendusele, on autori arvates pankrotikohtute loomine selle juurde võimalus pankrotimenetluse eesmärkide täitmisele ja raugemiste vähendamisele.

Maailmapank on 2015. aastal väljatöötanud erinevad printsiibid, et esindada rahvusvahelist konsensust heade tavade hindamiseks ja tugevdada riiklike maksejõuetuse ja võlausaldaja õigusega seotud süsteeme. Sealses väljaandes on Maailmapank viidanud, et maksejõuetusmenetlusi peaks läbi viidama eraldiseisva kohtu poolt, kus on kohtunikud, kellel on spetsiaalne väljaõpe seoses maksejõuetusmenetlusega.¹⁴⁷ Sest, et maksejõuetusmenetlusele on iseloomulik keeruline struktuur, siis menetluse efektseim läbiviimine nõuab kohtunikelt ja kohtuga seotud ametnikelt täpsemaid teadmisi finantsi- ja majandusalase ning maksejõuetusmenetlusega seotud õiguslike küsimuste valdkonnas. Eelpool viidatud Soome pankrotiombudsmani näol tuleb välja, et küsimustes, mis on seotud riikliku varaga seoses nn. riikliku pankrotivaraga, on lõplik otsustamisvõimalus just kohtul, mis tõttu on autor seisukohal, et pankrotiombudsmani institutsiooni ja pankrotikohtu loomine ning selle koostöö loob võimalikult parima tulemuse pankrotimenetluse eesmärkide lahendamiseks.

Pankrotikohtu vajalikust on arutatud ka varasemalt. 2012. aastal, kui justiitsministeerium esitas väljatöötamiskavatsuse vormi seoses maksejõuetusajade menetlemise keskuste loomise ja halduri nimetamise regulatsiooni muutmisega. Nimetatud dokumendis toodi välja, et Eestis lahendatakse pankrotiasju kõigis neljas maakohtus ja kokku seitsmeteistkümmes kohtumajas, kuid tulenevalt isekorraldusõigusest ja kohtunike spetsialiseerumisest ei lahendata pankrotiasju Harju Maakohtu Liivalaia kohtumajas. Tsiviilasju lahendab kokku 93 kohtunik. Selletõttu juhiti tähelepanu asjaolule, et pankrotimenetlust juhib paljudel juhtudel kohtunik, kes ei pruugi olla selleks spetsialiseerunud, samuti ei pruugi kohtunikul olla piisavaid eriteadmisi majandusvaldkonnas. Kohtunik peab ennast menetluse läbiviimiseks menetluse spetsiifikaga

¹⁴⁷ The World Bank. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Rights Systems, 2015. [siteresources.worldbank.org/EXTGILD/Resources/5807554-1357753926066/2015_Revised_ICR_Principles\(3\).pdf](http://siteresources.worldbank.org/EXTGILD/Resources/5807554-1357753926066/2015_Revised_ICR_Principles(3).pdf) (18.04.2017), lk 26.

kurssi viima, mis aga ei ole ressursi efektiivne kasutamine.¹⁴⁸ Eesmärk on koondada juriidiliste isikute pankroti- ja saneerimisasjad (pankroti- ja saneerimisavalduse esitamine, pankroti- ja saneerimismenetluse juhtimine ja järelevalve) ning pankrotimenetlusega seotud hagid Harju Maakohtu juurde Tallinnasse ning Tartu Maakohtu juurde Tartusse. Lisaks plaaniti tekitada juurde kohtuanalüütiku ametikoht, kes nõustaks kohtunike majandusalastes küsimustes.¹⁴⁹ Praegusel hetkel on Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis 2015 – 2019 üheks eesmärgiks maksejõuetusõiguse revisjoni läbiviimine, mida on nüüdseks ka alustatud. Nimetatud revisjonis on pankrotiombudsmani ning pankrotikohtu loomise võimalus ka sisse toodud.¹⁵⁰

Pankrotikohtu olemasolu oleks autori arvates Eesti praktikasse sobilik. Käesolevas töös analüüsitud 118 lahendist oli 70 kohtumäärust tehtud Tallinnas. See tõttu oleks arusaadav sellise keskuse loomine Tallinnasse. Kuna pankrotimenetlused langevad tsiviilasjade alla, siis on arusaadav, et lisaks pankrotiasjadele, toimuvad kohtunike eestvedamisel ka muud, veel rohkemini esinevaid eraõiguslike vaidlusi, näiteks tööõiguse või perekonnaõiguse valdkonnas. Näiteks 2001. aastal saabus tsiviilasju I astme kohtutesse 21 087.¹⁵¹ 2016. aastal on selleks numbriks 30 452.¹⁵² Kohtunike ülekoormust ning abipersonali puudust on meedias varemgi välja toodud¹⁵³, mis tõttu oleks pankrotimenetluse vaatenurgast kohtunike spetsialiseerumine ja näiteks kohtuanalüütikute ametikohtade loomine positiivse tulemusega.

¹⁴⁸ Justiitsministeerium. Väljatöötamiskavatsuse vorm. maksejõuetusajade menetlemise keskuste loomine ja halduri nimetamise regulatsiooni muutmine, 2012. eelnouid.valitsus.ee/main#LIBJ3FkF (13.04.2016), lk 6.

¹⁴⁹ *Ibid*, lk 8.

¹⁵⁰ Justiitsministeerium. Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt, 2016. www.just.ee/sites/www.just.ee/files/maksejouetusõiguse_revisjoni_lahteulesanne_loplik_13.06.2016.pdf (13.04.2016), lk 4.

¹⁵¹ Kivioja, L. Õiend Eesti Vabariigi I ja II astme kohtute tööst 2001.aastal, 2002. www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/kohtute_statistika_2001.pdf (18.04.2016), lk 9.

¹⁵² Eesti Kohtud. ESIMESE JA TEISE ASTME KOHTUTE MENETLUSSTATISTIKA 2016.A KOONDANDMED, 2016.a jooksul saanud asjade arv ja lahendatud asjade arv ning keskmine menetlusaeg ja asjade lahendamise jõudlus, 2017. www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/2016.a_menetlusstatistika_koond.pdf (18.04.2017).

¹⁵³ Kohtunike ülekoormus põhjustab nõrkasid otsuseid. Eesti Päevaleht, 16. juuni 2004.

Kokkuvõte

Viimasel 10 aasta jooksul on Eestis praktikas olnud väga suur osakaal pankrotimenetluste raugemises. Sellest tulenevalt püstitas töö autor uurimisküsimuseks, et kas pankrotimenetluse raugemise instituut aitab saavutada pankrotimenetluse eesmäärke ning mil viisil võimaldab raugemise instituut reageerida raskete juhtimisvigadega põhjustatud maksejõuetusele. Analüüsil tugines autor 14.10.2015 – 14.10.2016 tehtud 118 kohtulahendile seoses raugemisega ning teoreetilisele materjalile.

Esimeses peatükis analüüsis autor pankrotimenetluse raugemise olemust ning seda, et milline on pankrotimenetluse eesmärk läbi teoreetilise materjali ning milliseid eesmäärke saab pankrotimenetluse raugemine täita. Eesti pankrotiseaduses on põhieesmärkideks võlausaldaja nõuete rahuldamine võlgniku vara arvelt ning maksejõuetuse põhjuste välja selgitamine. Mõlemad eesmärgid ühtivad maailmas üldtunnustatud pankrotimenetluse põhieesmärkidega, eelkõige Valuutafondi ning inglise pankrotiõiguses sätestatud eesmärkidega. Kuna pankrotimenetluse raugemisel on võlausaldajate nõuete rahuldamine ebatõenäolisem, kui maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine, keskendus autor maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise eesmärgile, sest autor on veendumusel, et maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine mängib väga olulist rolli turumajanduse läbipaistvamaks muutumisel. Maksejõuetuse põhjused saavad olla pankrotiseaduse järgi muu asjaolu, raske juhtimisviga või kuriteo tunnustega tegu. Seaduses sätestatud juhtorgani kohustustele peaks eeldama, et iga juriidilise isiku pankrotimenetluse raugemine on põhjustatud juhtimisvea või kuriteo tunnustega teo tõttu. Maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise mehhanism on pankrotihalduri näol olemas, kuid see mehhanism on Eesti näitel suure tõenäosusega ebapraktiline menetluse aja ning resursside olematuse tõttu. Tänu raugemisele kannatab ettevõtluskeskkond, kus kriminaalõiguslik ning tsiviilõiguslik vastutus on raskendatud. See loob olukorra, kus juriidilise isiku juhtorganid käituvad vastutustundetult ning liigseid äririkse võttes, riskides võlausaldajate varaga ning selline käitumine võib olla sellistele juhtorganitele korduv tänu olematule vastutusele.

Teises peatükis keskendus autor pankrotimenetluse raugemiste määrustele perioodil 14.10.2015 – 14.10.2016 ning lahendeid oli kokku 118. Peatüki eesmärk oli välja tuua lahendite sisu Maakohtute järgi ning seda, et kuidas pankrotimenetluse eesmärgid olid lahendite järgi täidetud või mitte. Pankrotimenetlus saab raugeda enne pankroti väljakuulutamist ning peale pankroti

väljakuulutamist. Enamiku raugemiste määrustest moodustas just pankrotiavalduse menetluste raugemised, mis tõttu pankrotimenetluste alguseks ei ole enam võlgnikel vara. Seoses pankrotimenetluse eesmärkide täitmisega leidis autor, et võlausaldajate nõuete rahuldamine on olematu. Maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine on halduri poolt suuresti ebamäärane. Pankrotimenetluse raugemistel oli maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise eesmärk enam-jaolt täidetud, mis tõttu on just pankrotiavalduse menetluses maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine raskendatud.

Kolmandas peatükis keskendus autor 118 raugemistega seotud lahendite sisule seoses raugemisega ning analüüsis probleeme, mis 118 lahendite hulgast esile kerkis, samuti raske juhtimisvea ning kuriteo tunnustega tegude tendentsi ja vastutuse võimalikust. Raugemine toimub tänu võlgniku maksejõuetusele, sest maksejõuetus eeldab vara puudumist. Seetõttu on maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine kui ühe pankrotimenetluse eesmärk oluline nii kuritahtlikuse, kui vara kadumise selgitamise eesmärgist, sest vara kadumine toimub juhtorgani tegevusel. Juhtorgani tegevus saab olla nii kuri(tahtlik) kui tahtmatu tegevus ning mõlema situatsiooni puhul saab järgneda kriminaalõiguslik või tsiviilõiguslik vastutus. Analüüsitud lahenditest jõudis autor järeldusele, et maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine on problemaatiline, seda just pankrotiavalduse menetluse staadiumis. Seda eelkõige sellepärast, et kuritahtlikud juhtorganid väldivad oma pankrotimenetluse kohustuste täitmist, kuid samuti ka üldise aja ning resurssi puudumist seoses pankrotimenetlusega. Pankrotimenetluses on võimalik kasutada pankrotiseadusest tulenevaid õiguskaitsevahendeid, et võlgniku juhtorganid täidaksid oma teabe andmise kohustust, kuid lahenditest ei kajastunud mitte mingit informatsiooni, et seda haldurite poolt taodeldud oleks.

Maksejõuetuse põhjusteks saab pankrotiseaduse järgi olla raske juhtimisviga, kuriteo tunnustega tegu või muu asjaolu. Raske juhtimisvea puhul on võimalik kohaldada tsiviilõigusliku vastutust, mis saab toimuda kaudse vastutusena või deliktiliste vastutuse sätete järgi. Kaudset vastutust saab rakendada pankrotimenetluse ajal ainult pankrotihaldur, kuid enne ja pärast menetlust võlausaldaja. Lahenditest selgus, et sellistel juhtudel, kus pankrotihaldur esitas raske juhtimisvea tunnuste puhul hagi juhtorganite vastu, siis tulemus oli enamasti läbikukkunud. Ehk kui raske juhtimisviga maksejõuetuse põhjusteks märgiti, siis reaalne vastutus lahenditest sellisel puhul ei kajastunud. Samuti puuduvad andmed, et võlausaldajad seda enne või peale pankrotimenetlust edukalt teinud on. Lahendite põhjal jõudis autor järeldusele ka sellele, et kriminaalõiguslik vastutus pankrotimenetluse ajal on problemaatiline. Pankrotimenetluse raugemistel, kus oli

märgitud põhjuseks kuriteo tunnustega tegu, siis kriminaalmenetlused olid pankrotimenetluse ajal lõpetatud. Küll aga ei saanud sellist seisukohta võtta pankrotiavalduse menetlustes alustatud kriminaalmenetluste tõttu, sest lahenditest puudus teave selliste kriminaalmenetluste tulemuste kohta.

Maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamisel domineeris seisukoht muu asjaolu, kuid autor jõudis järeldusele, et ligemalt kolmveerandites nendest lahenditest oli tunnuseid, mis viitasid raskele juhtimisveale, kuriteo tunnustega teole või hoolsuskohustuste mitte täitmisele. Pankrotiavalduse esitamata jätmine on hoolsuskohustuse rikkumine ning praktikas saab ka seda pidada raskeks juhtimisveaks.

Autor jõudis järeldusele, et maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine raugemise instituudis on problemaatiline ning tegelike põhjuseid välja ei selgitata. Autor on aga veendumusel, et mitte kõik raugemisega seotud pankrotimenetlused, kus on rikutud hoolsuskohustusi, on seotud juhtorgani tahtliku käitumise tagajärjel, sest juhtorganid lihtsalt ei tea kõiki oma hoolsuskohustusi. Selle tõttu on autor veendumusel, et seaduses võiks olla nimekiri keelatud tegudest, mis liigitati raske juhtimisvea alla, nagu seda oli enne 2004. aastal kehtinud pankrotiseadust. Autori arvates toimiks see preventiivse meetodina, kus mitte kuritahtlikud juhtorganid teaksid oma kohustustest läbi seaduses toodud nimekirja. Kuna hoolsuskohustused tulenevad nii TsÜS-st, ÄS-st ja muudest seadusest, ei pruugi juhtorganitel olla täit ülevaadet kohustuste üle, sest kohustused on erinevates seadustes laiali puistatud.

Maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise olulisus seisneb eelkõige selles, et võtta vastutusele väärjuhtimises süüdi olevad isikud. Kuna autor jõudis järeldusele, et maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine on problemaatiline ning vastutuse kohaldamine olematu, siis võimalik lahendus seisneb eelkõige pankrotiombudsmani institutsiooni loomises Soome näitel ja pankrotikohtute olemasolus. Soome pankrotiombudsmani institutsioonil on piiramatud õigused pankrotimenetluses saada informatsiooni ning viia läbi auditeid ja kontrolli riiklike vahendite arvelt isegi peale pankrotimenetluse raugemist. Eesti näitel sobiks see ideaalselt, kus pankrotiombudsmani institutsiooni sarnane asutus viiks läbi sarnaseid protseduure raugenud pankrotimenetlustes, kus esineb kuritahtlik käitumine. Tänu õigustele, mis laseb sellisel institutsioonil ligipääsu informatsioonile, on võimalik selgitada välja täpsed maksejõuetuse põhjused ning kohaldada tsiviilõigusliku ning kriminaalõigusliku vastutust efektiivsemalt, kui on selleks vajadust. Hagide ning tagasivõitmise võimalused on sellisel juhul perspektiivikamad, mis

tõttu on suurem võimalus pankrotivara suurendada ja täita pankrotimenetluse teist eesmärki – rahuldada võlausaldajate nõudeid. Autor leidis lahendite põhjal, et just pankrotiavalduse menetluses esinesid hagide võimalused, kuid kohus pidas neid perseptiivituteks. Pankrotikohtute olemasolu tagab efektiivsema pankrotimenetluse. Kuna Eestis on kohtunikud tsiviilasjade rohkusega ülekoormatud ning võivad puududa pankrotimenetluse eriteadmised, siis pankrotikohtu olemasolu ja eriteadmistega kolleegiumi eksisteerimine aitab lahendada pankrotimenetlusi kõige efektiivsemalt ja otstarbekamalt.

Kokkuvõtlikult vastates uurimistöö küsimusele, siis autori arvates pankrotimenetluse eesmärgid raugemise instituudis ei saa täidetud. Raske juhtimisveaga põhjustatud maksejõuetusele on võimalik kohaldada tsiviilõigusliku vastutust, kuid praktikas see ei teostu.

Abatement of bankruptcy proceedings institute as the executor of the objectives of bankruptcy proceedings summary

Since the economical crisis in 2009, there has been a major rise in the abatement of bankruptcy proceedings in Estonia. The ratio of bankrupt companies without any assets has since been significantly high. In recent years, this trend has been slightly in decline, but the figure still remains high – in 2012 the overall percentage of abatement of bankruptcy proceedings in all bankruptcy proceedings were 70.5%, in 2013 67%, in 2014 64,5% and in 2015 and 2016 61%. Inefficient bankruptcy proceedings have an impact on the rest of the economic climate – bankruptcies affect economic relations with other companies, contractors, manufacturers, distributors or suppliers.

The aim of the present bachelor's thesis is to evaluate through court judgements made in the period of 14.10.2015 to 14.10.2016 and theoretical material that whether the abatement of bankruptcy proceedings institute helps to achieve the objectives of bankruptcy proceedings and in which manner does it allow to respond to grave error in management which caused insolvency. Therefore the research question which the author established is: does the abatement of bankruptcy proceedings institute help to achieve the objectives of bankruptcy proceedings and in which manner the institute allows to respond to grave error in management which caused insolvency.

The main method used in this thesis was the analysis of case law and the legal analysis of the findings from those cases. The cases consisted of court decisions made in the first instance courts in the period of 14.10.2015 to 14.10.2016. The author used analytical methodology in regards to the theoretical material used in this thesis. Comparative method was used in connection with other countries (eg Finland), highlighting examples of potential solutions based on abatement of bankruptcy proceedings

In accordance with the Estonian Bankruptcy Act, there are two main objectives of bankruptcy proceedings – to satisfy creditors claims on debtors assets and determine the cause of the insolvency of the debtor. The author came to the conclusion that in the abatement of bankruptcy proceedings institute, the objective to satisfy creditors claims on debtors assets is almost non-existent. In order to determine the cause of the insolvency of the debtor, there is the bankruptcy trustee. However, the author came to conclusion that the objective to determine the cause of insolvency is inefficient. Since the abatement of a bankruptcy proceeding can occur in two

different stages, the cause of the insolvency is determined after a real bankruptcy trustee has been appointed. The process to determine a cause is inefficient in the stage where the interim bankruptcy trustee is appointed. However, almost $\frac{3}{4}$ of the cases were abated in the stage where there was an interim bankruptcy trustee.

The cause of insolvency can be either in an act with criminal elements, a grave error in management or other circumstances. In the analyzed cases, the most common cause was determined as other circumstances. However, author came to conclusion that in most of the cases, there were criminal elements or elements of grave error in management. Therefore, mechanism to determine insolvency is inefficient. For a criminal act, the law sees a criminal responsibility. For a grave error in management, there are civil responsibilities which can be done in a lawsuit. During a bankruptcy proceeding, the lawsuit can only be filed by a bankruptcy trustee. However, the author came to conclusion that such actions were inefficient during bankruptcy proceedings. A creditor has the possibility to file a lawsuit before and after related to grave error in management, but there are no records that a creditor has done it by him or herself. To reduce the occurrence of errors in management, the author sees that updating the Bankruptcy Act with a list that is determined to be a grave error in management has a preventive effect, since author believes that not all members of the management board are malicious.

The author of this thesis offered solutions to create an individual national institution like the bankruptcy ombudsman in Finland and the making of bankruptcy courts. A bankruptcy ombudsman in Finland has possibilities to gather information and continue a bankruptcy proceeding even after an abatement of a bankruptcy proceeding to determine whether there has been harmful acts by the management of a debtor. Such an institution would have a positive effect on the insolvency cases here in Estonia. There have been topics in Estonia about the overload of civil cases between Estonian judges. Since insolvency cases require more specific knowledge in the area of economy, creating such a court with specialized judges and personnel, there would be a positive outcome together with the bankruptcy ombudsman institution.

In regards to the research question, the author found that the bankruptcy objectives are not accomplished in the abatement of bankruptcy proceedings institute and there are possibilities to enforce responsibility to an act of grave error in management which caused insolvency but it is also non-existent.

Kasutatud allikate loetelu

Teadusraamatud:

1. Fletcher, I. F. *The Law of Insolvency*. London, Sweet & Maxwell 2002.
2. Goode, R. *Principles of Corporate Insolvency Law*. London, Sweet & Maxwell 2002.
3. Sootak, J., Pikamäe, P. *Karissuseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn, Juura 2015.
4. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. *Võlaõigusseadus. I, Üldosa. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn, Juura 2006.
5. Westbrook, J. L. *A Global View of Business Insolvency Systems*. Leiden-Boston, Martinus Nijhoff Publishers 2010.

Teadusartiklid:

6. Aghion, P., Hart, O., Moore, J. *The Economics of Bankruptcy Reform*. *Journal of Law, Economics and Organization*, 1992, 8 (3), lk 523 – 246.
7. Bufford, L. S. *What is Right About Bankruptcy Law and Wrong About Its Critics*. *Washington University Law Quarterly*, 1994, 72 (3), lk 829 – 848.
8. Cabrillo, F., Depoorter, W. F. B. *Bankruptcy Proceedings*, Bouckaert, B., de Geest, G. (Toim.). *Encyclopedia of Law and Economics*. Cheltenham-Northampton, Edward Elgar 2000, lk 261 – 289.
9. Heaton, J. B. *Solvency Tests*. *Business Lawyer (ABA)*, 2007, 62 (3), lk 983 – 1006.
10. Manavald, P. *Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimustes*. *Juridica*, 2005, II, lk 123 – 132.
11. Manavald, P. *Ärikeeld kui ettevõtlusvabaduse riive*. *Juridica*, 2003, VII, lk 457 – 463.
12. Martin, N. *The Role of History and Culture in Developing Bankruptcy and Insolvency Systems: The Perils of Legal Transplantation*. *Boston College International and Comparative Law Review*, 2005, 28 (1), lk 1 – 77.

13. McCoy, M. O. Phoenix Fever. *Insolvency and Restructuring International*, 2012, 6 (2), lk 33 – 38.
14. Ots, M. Juhtorgani liikme kaudne vastutus äriühingu võlausaldaja ees. *Juridica*, 2006, IV, lk 234 – 243.
15. Saarma, T. Pankrotimenetluse põhimõtted. *Juridica*, 2008, VI, lk 351 – 358.
16. Tamme, M. Ettevõtte üleminek varjatud tehinguna. *Juridica*, 2009, III, lk 181 – 188.
17. Toom, T. Äriühingu püsiv maksejõuetus ja edasiste maksete tegemine. *Juridica*, 2014, VI, lk 485 – 489.
18. Tubin, A. Menetlusjärgne ärikeeld: kas pankrotiõiguslik piirang või karistusõiguslik lisakaristus? *Juridica*, 2012, VI, lk 442 – 449.
19. Vaks, K. K. Available Options for Funding the Insolvency Proceedings of Corporate Debtors. *Juridica International*, 2015, 23, lk 78 – 86.
20. Vaks, K. K. Kohtulik järelvalve ja selle seos pankrotimenetluse eesmärkidega. *Juridica*, 2005, IX, lk 655 – 666.
21. Varul, P. Maksejõuetusõiguse areng Eestis. *Juridica*, 2013, IV, lk 234 – 241.
22. Varul, P. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. *Juridica*, 1994, 1, lk 2 – 13.
23. Varul, P. Võlgniku vastutus pankroti korral. *Juridica*, 2003, VII, lk 449 – 456.
24. Vutt, M. Hea ühinguõiguse tava tänapäeva ühinguõigusena. *Juridica*, 2005, IX, lk 636 – 644.

Eesti õigusaktid:

25. Karistusseadus RT I, 31.12.2016, 14.
26. Kriminaalmenetluse seadus RT I, 31.12.2016, 16.
27. Pankrotiseadus RT I, 22.06.2016, 25.
28. Tsiviilseadustikuüldosa seadus RT I, 12.03.2015, 106.
29. Võlaõigusseadus RT I, 31.12.2016, 7.

30. Äriseadus RT I, 22.06.2016, 32.

Teiste riikide õigusaktid:

31. Konkurssilaki 20.2.2004/120.

Eesti kohtulahendid:¹⁵⁴

32. VMK 2-07-29113

33. HMK 2-07-46640

34. HMK 2-09-54519

35. HMK 2-10-1698

36. VMK 2-10-67307

37. HMK 2-11-10021

38. HMK 2-11-13259

39. PMK 2-11-31018

40. HMK 2-11-48825

41. HMK 2-12-12257

42. PMK 2-12-12834

43. HMK 2-12-26714

44. PMK 2-12-27868

45. HMK 2-13-46218

46. HMK 2-13-49109

47. HMK 2-13-57775

48. HMK 2-13-61060

¹⁵⁴ Sealhulgas bakalaureusetöö lisas 1 nimetatud kohtulahendid.

49. HMK 2-14-4990
50. PMK 2-14-50033
51. VMK 2-14-59673
52. HMK 2-14-60846
53. HMK 2-14-61686
54. PMK 2-14-61118
55. VMK 2-14-62439
56. VMK 2-14-62965
57. VMK 2-14-63137
58. HMK 2-15-11548
59. PMK 2-15-12778
60. PMK 2-15-131034
61. HMK 2-15-13399
62. VMK 2-15-13431
63. HMK 2-15-13503
64. HMK 2-15-13537
65. PMK 2-15-13811
66. HMK 2-15-13877
67. HMK 2-15-14348
68. HMK 2-15-14386
69. HMK 2-15-14387
70. HMK 2-15-14872

71. HMK 2-15-153194
72. PMK 2-15-15419
73. VMK 2-15-15455
74. HMK 2-15-15472
75. PMK 2-15-15544
76. HMK 2-15-15875
77. HMK 2-15-15899
78. VMK 2-15-16004
79. HMK 2-15-16089
80. PMK 2-15-16364
81. VMK 2-15-16660
82. PMK 2-15-16728
83. HMK 2-15-16797
84. HMK 2-15-16901
85. PMK 2-15-17011
86. HMK 2-15-17045
87. HMK 2-15-17686
88. VMK 2-15-17619
89. HMK 2-15-17788
90. PMK 2-15-17921
91. HMK 2-15-18044
92. PMK 2-15-18293

93. HMK 2-15-18494
94. HMK 2-15-18905
95. HMK 2-15-19226
96. VMK 2-15-19250
97. PMK 2-15-19574
98. HMK 2-15-7855
99. HMK 2-15-9246
100. VMK 2-16-11039
101. VMK 2-16-1190
102. HMK 2-16-163
103. PMK 2-16-1273
104. PMK 2-16-1475
105. TMK 2-16-1530
106. VMK 2-16-1662
107. PMK 2-16-1772
108. HMK 2-16-1968
109. HMK 2-16-2065
110. HMK 2-16-208
111. HMK 2-16-2332
112. HMK 2-16-2356
113. PMK 2-16-2592
114. HMK 2-16-2601

115. HMK 2-16-2628
116. VMK 2-16-2733
117. PMK 2-16-2830
118. HMK 2-16-2896
119. HMK 2-16-3047
120. HMK 2-16-3147
121. HMK 2-16-3227
122. HMK 2-16-3346
123. HMK 2-16-3353
124. HMK 2-16-3652
125. VMK 2-16-3641
126. VMK 2-16-3647
127. HMK 2-16-3879
128. PMK 2-16-3930
129. HMK 2-16-4263
130. PMK 2-16-4400
131. HMK 2-16-4490
132. PMK 2-16-4570
133. HMK 2-16-462
134. HMK 2-16-4737
135. HMK 2-16-4865
136. HMK 2-16-5108

137. VMK 2-16-5250
138. HMK, 2-16-5351
139. PMK 2-16-5417
140. PMK 2-16-5425
141. HMK 2-16-5782
142. HMK 2-16-6489
143. HMK 2-16-6497
144. HMK 2-16-6535
145. HMK 2-16-6658
146. HMK 2-16-6893
147. HMK 2-16-7547
148. PMK 2-16-8523
149. PMK 2-16-9995
150. RKTK 3-2-1-124-09
151. RKTK 3-2-1-137-04
152. RKTK 3-2-1-150-09

Muud allikad:

153. Arko-Koski, E. Finland: All you need to know about becoming an Insolvency Practitioner. Eurofenix 2009 Summer Edition 2009, (3)
154. Association of Business Recovery Professionals. Late payment and other business failures cause over 1-in-5 corporate insolvencies, 2015. www.r3.org.uk/index.cfm?page=1114&element=27579 (02.02.2017).
155. Eesti Kohtud. ESIMESE JA TEISE ASTME KOHTUTE MENETLUSSTATISTIKA 2016.A KOONDANDMED, 2016.a jooksul saabunud asjade arv ja lahendatud asjade arv ning

- keskmise menetlusaeg ja asjade lahendamise jõudlus, 2017. www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/2016.a_menetlusstatistika_koond.pdf (18.04.2017).
156. Credit Info AS. Pankrotid Eestis 2016, 2017. web.creditinfo.ee/pankrotid2016.pdf (15.02.2017).
157. International Insolvency Institute. Bankruptcy and a Fresh Start: Stigma on Failure and Legal Consequences of Bankruptcy. www.iiiglobal.org/sites/default/files/4-report_fin.pdf (05.05.2017).
158. International Monetary Fund. Orderly and Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999. www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/index.htm (05.05.2017)
159. Justiitsministeerium. Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt, 2016. www.just.ee/sites/www.just.ee/files/maksejouetusoiguse_revisjoni_lahteulesanne_loplik_13.06.2016.pdf (13.04.2017)
160. Justiitsministeerium. Väljatöötamiskavatsuse vorm. maksejõuetusajade menetlemise keskuste loomine ja halduri nimetamise regulatsiooni muutmine, 2012. eelnoud.valitsus.ee/main#L1BJ3FkF (13.04.2017), lk 6.
161. Jääkson, M. Pankrotihaldur: pahatahtlikus on tihti karistamatu. Äripäev, 11. Märts 2015.
162. Kivioja, L. Õiend Eesti Vabariigi I ja II astme kohtute tööst 2001.aastal, 2002. www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/kohtute_statistika_2001.pdf (18.04.2016)
163. Kohtunike ülekoormus põhjustab nõrkasid otsuseid. Eesti Päevaleht, 16. juuni 2004.
164. Lukason, O. Maksejõuetuse põhjuste analüüs, 2010. www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/TOF/TOF_uuringud/20_uuringu_aruanne_maksejouetus.pdf (01.02.2017).
165. Mägi, R. Juriidilise isiku pankrotiavalduse menetluse raugemine, 2015. dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/46712/magi_robert.pdf (08.08.2017).
166. Piiraja, M. Pankrot. Tallinn, Agitaator 2004.

167. Statistics Finland. Bankruptcy proceedings closed by District Court and industry of debtor (TOL 2008) in 2008 (Excel), 2009. www.stat.fi/til/konk/tau_en.html (13.02.2017).
168. The Office of Bankruptcy Ombudsman. www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html (18.04.2017).
169. The World Bank. 2017. Doing Business 2017: Equal Opportunity for All, 2017. www.doingbusiness.org/~media/wbg/doingbusiness/documents/profiles/country/est.pdf (15.02.2017)
170. The World Bank. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Rights Systems, 2015. [siteresources.worldbank.org/EXTGILD/Resources/5807554-1357753926066/2015_Revised_ICR_Principles\(3\).pdf](http://siteresources.worldbank.org/EXTGILD/Resources/5807554-1357753926066/2015_Revised_ICR_Principles(3).pdf) (18.04.2017)
171. United Nations Commission of International Trade Law. Legislative Guide on Insolvency Law, 2005. www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (05.05.2017).
172. Varusk, M. Olulised mõisted pankrotimenetluses. Õiguskeel, 2008, 3
173. Viimsalu, S. Maksejõetuse põhjused. Pankrotiõiguse kursuse õppematerjal, isiklik valdus.
174. Vutt, M. Juhtorgani kohustuste rikkumise, sealhulgas raske juhtimisvea ning kuriteotunnustega teo kindlaks tegemine pankrotimenetluse praktikas, 2008. www.riigikohus.ee/vfs/715/RaskeJuhtimisveaAnalyys080318.pdf (08.02.2017)

Lisa 1

Eesti maakohtude lahendite analüüs¹⁵⁵

Kohtumäärused seoses raugemisega perioodil 14.10.2015 - 14.10.2016¹⁵⁶

Harju Maakohtu määrused					
Nr	Kohtulahend	Pankrotiavalduse menetlus/pankrotimenetlused	Maksejõuetuse põhjused	Haldur viitab võimalikule raskele juhtimisveale või kuriteo tunnustega teole	Hoolsuskohustuste rikkumine
1	HMK, 2-07-46640, 09.05.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
2	HMK, 2-09-54519, 27.05.2016	Pankrotimenetlus	Raske juhtimisviga	-	Jah
3	HMK, 2-10-1698, 30.12.2015	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
4	HMK, 2-11-10021, 30.03.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info

¹⁵⁵ Analüüs hõlmab esimese astme maakohtute poolt PankrS § 29 lg 1 ja § 158 alusel tehtud määruseid seoses pankrotimenetluse raugemisega perioodil 14.10.2015 – 14.10.2016. Riigi Teataja portaalis on kohtumääruse otsingul märgitud alajaotuses "tsiviilkohtumenetlus" menetluse liigiks I astme kohtu menetlus ning lahenduseks pankrotimenetluse raugemine PankrS § 29 lg 1 ja § 158 alusel.

¹⁵⁶ Tabelis kasutatud lühendite tähendused: HMK - Harju Maakohtu määrus; PMK – Pärnu Maakohtu määrus; TMK – Tartu Maakohtu määrus; VMK – Viru Maakohtu määrus.

5	HMK, 2-11-13259, 31.05.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Haldur viitab hüpoteetilistele nõuetele juhtorgani liikme vastu
6	HMK, 2-11-48825, 14.03.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Pidas võimalikuks rasket juhtimisviga. Kriminaalmenetlus lõpetatud	Puudub info
7	HMK, 2-12-12257, 03.11.2015	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
8	HMK, 2-12-26714, 02.02.2016	Pankrotimenetlus	Kuriteo tunnustega tege		Jah
9	HMK, 2-13-46218, 14.11.2015	Pankrotimenetlus	Raske juhtimisviga	Viitab ka kuriteo tunnustega teole	Jah
10	HMK, 2-13-49109, 09.03.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	-	-
11	HMK, 2-13-57775, 03.05.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Esines tasaarvestuse ja võlgnevuse ajatamise kokkuleppe tagasivõitmise võimalus
12	HMK, 2-13-61060, 05.01.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Viidatakse võlgniku poolt tarnijatele õigeaegselt arvetele tasumata jätmisele
13	HMK, 2-14-4990, 14.06.2016	Pankrotimenetlus	-	-	-
14	HMK, 2-14-60846, 09.05.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info

15	HMK, 2-14-61686, 21.03.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Menetluses müüdi kahju hüvitamise nõuded kolmandale osapoolle, mis olid endiste juhatuse liikmete vastu
16	HMK, 2-15-7855, 01.07.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	-	-
17	HMK, 2-15-9246, 04.11.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
18	HMK, 2-15-11548, 23.11.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
19	HMK, 2-15-13399, 08.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
20	HMK, 2-15-13503, 06.11.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	-
21	HMK, 2-15-13537, 04.11.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Haldur viitab raskele juhtimisveale ning kuriteo tunnustega teole	Jah
22	HMK, 2-15-13877, 25.11.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
23	HMK, 2-15-14348, 14.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Haldur oli kohustatud esitama kuriteo teate	Jah
24	HMK, 2-15-14386, 04.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Kuriteo tunnustega tegu	-	Puudub info
25	HMK, 2-15-14387, 03.11.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Haldur viitab kuriteo tunnustega teole	Jah
26	HMK, 2-15-14872, 15.01.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	-
27	HMK,	Pankrotiavalduse	Muu asjaolu	-	Jah

	2-15-15319, 18.11.2015	menetlus			
28	HMK, 2-15-15472, 26.01.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	Jah
29	HMK, 2-15-15875, 02.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	Jah
30	HMK, 2-15-15899, 17.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	-
31	HMK, 2-15-16089, 04.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	Esineb tehingu tagasivõitmi se tunnused
32	HMK, 2-15-16797, 29.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	-	-	-
33	HMK, 2-15-16901, 18.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	-
34	HMK, 2-15-17045, 20.01.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
35	HMK, 2-15-17686, 07.07.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Viidatakse juhtorganite teadlikule tegevusele, mis on põhjustanud maksejõuetuse	Jah
36	HMK, 2-15-17788, 25.01.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
37	HMK, 2-15-18044, 07.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
38	HMK, 2-15-18494, 29.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	-	-	-
39	HMK, 2-15-18905, 27.01.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Haldur viitab juhtorgani juhtimisvigadele	Jah
40	HMK, 2-15-19226, 08.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
41	HMK, 2-16-163, 05.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Haldur viitab kuriteo tunnustega teole	Jah

				ning juhtimisvigadele	
42	HMK, 2-16-208, 17.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Haldur viitab kuriteo tunnustega teole	Jah
43	HMK, 2-16-462, 22.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Puudub info	Jah
44	HMK, 2-16-1968, 24.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
45	HMK, 2-16-2065, 05.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
46	HMK, 2-16-2332, 21.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	-	-	-
47	HMK, 2-16-2356, 31.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
48	HMK, 2-16-2601, 30.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Haldur viitab raamatupidamise täielikule puudumisele
49	HMK, 2-16-2628, 21.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
50	HMK, 2-16-2896, 03.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
51	HMK, 2-16-3047, 05.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
52	HMK, 2-16-3147, 10.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Kuriteo tunnustega tegu	Puudub info	Jah
53	HMK, 2-16-3227, 26.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
54	HMK, 2-16-3346, 06.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	-
55	HMK, 2-16-3353, 26.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	-	-	-

56	HMK, 2-16-3652, 03.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
57	HMK, 2-16-3879, 03.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
58	HMK, 2-16-4263, 09.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	-
59	HMK, 2-16-4490, 29.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Haldur viitab võimalikule raskele juhtimisveale	Jah
60	HMK, 2-16-4737, 18.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Haldur viitab võimalikule raskele juhtimisveale	Jah
61	HMK, 2-16-4865, 10.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	-	-	-
62	HMK, 2-16-5108, 13.09.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
63	HMK, 2-16-5351, 12.07.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
64	HMK, 2-16-5782, 25.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
65	HMK, 2-16-6489, 30.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Kuriteo tunnustega tegu	-	Jah
66	HMK, 2-16-6497, 13.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	-	-	-
67	HMK, 2-16-6535, 25.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Haldur viitab võimalikule juhtimisveale	Puudub info
68	HMK, 2-16-6658, 15.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	-
69	HMK, 2-16-6893, 28.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	-
70	HMK, 2-16-7547, 27.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah

Pärnu Maakohtu määrused					
Nr	Kohtu- lahendid	Pankrotiavalduse menetlus/pankrotimenetlus	Makse- jõuetuse põhjused	Haldur viitab võimalikule raskele juhtimisveale või kuriteo tunnustega teole	Hoosus- kohustuste rikkumine
71	PMK, 2-11-31018, 13.01.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
72	PMK, 2-12-12834, 20.07.2016	Pankrotimenetlus	-	-	-
73	PMK, 2-12-27868, 18.12.2015	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Juhatus liikme vastu esitati hagi, mis ka osaliselt rahuldati – viide raskele juhtimisveale	Jah
74	PMK, 2-14-50033, 12.09.2016	Pankrotimenetlus	Kuriteo tunnustega tegu	Puudub info	Puudub info
75	PMK, 2-14-61118, 04.04.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	-	-
76	PMK, 2-15-12778, 24.11.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Raske juhtimisviga	-	Puudub info
77	PMK, 2-15-13103, 30.10.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
78	PMK, 2-15-13811, 03.11.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Haldur viitab ka kuriteo tunnustega teole	Puudub info
79	PMK, 2-15-15419, 08.01.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Puudub info	Jah
80	PMK, 2-15-15544, 16.11.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
81	PMK, 2-15-16364, 15.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info

82	PMK, 2-15-16728, 20.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	-	-	-
83	PMK, 2-15-17011, 24.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Haldur viitab nii kuriteo tunnustega teole kui raskele juhtimisveale	Puudub info
84	PMK, 2-15-17921, 05.01.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
85	PMK, 2-15-18293, 23.02.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
86	PMK, 2-15-19574, 22.02.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	-	-
87	PMK, 2-16-1273, 12.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
88	PMK, 2-16-1475, 15.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
89	PMK, 2-16-1772, 22.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
90	PMK, 2-16-2592, 29.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
91	PMK, 2-16-2830, 22.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
92	PMK, 2-16-3930, 29.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
93	PMK, 2-16-4400, 14.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	-	-	-
94	PMK, 2-16-4570, 06.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Haldur viitab võimalikule raskele juhtimisveale	Jah
95	PMK, 2-16-5417, 13.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Puudub info	Jah
96	PMK, 2-16-5425, 02.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Puudub info	Puudub info

97	PMK, 2-16-8523, 26.08.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Haldur viitab raske juhtimisvea tunnustele	Jah
98	PMK, 2-16-9995, 08.08.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
Tartu Maakohtu määrused					
Nr	Kohtulahendid	Pankrotiavalduse menetlus/pankrotimenetlus	Maksejõuetuse põhjused	Haldur viitab võimalikule raskele juhtimisveale või kuriteo tunnustega teole	Hoolsuskohustuste rikkumine
99	TMK, 2-16-1530, 04.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
Viru Maakohtu määrused					
Nr	Kohtulahendid	Pankrotiavalduse menetlus/pankrotimenetlus	Maksejõuetuse põhjused	Haldur viitab võimalikule raskele juhtimisveale või kuriteo tunnustega teole	Hoolsuskohustuste rikkumine
100	VMK, 2-07-29113, 10.10.2016	Pankrotimenetlus	Puudub info	Puudub info	Puudub info
101	VMK, 2-10-67307, 05.11.2015	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
102	VMK, 2-14-59673, 17.05.2016	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
103	VMK, 2-14-62439, 20.10.2015	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
104	VMK, 2-14-62965, 15.10.2015	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info

105	VMK, 2-14-63137, 04.12.2015	Pankrotimenetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
106	VMK, 2-15-13431, 15.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
107	VMK, 2-15-15455, 10.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Jah
108	VMK, 2-15-16660, 22.12.2015	Pankrotiavalduse menetlus	Raske juhtimisviga	Haldur viitab ka kuriteo tunnustega teole	Jah
109	VMK, 2-15-17619, 08.02.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Haldur viitab nii raskele juhtimisveale kui kuriteo tunnustega teole	Jah
110	VMK, 2-15-19250, 15.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub täpne info	Puudub info	Jah
111	VMK, 2-16-1190, 07.04.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub täpne info	Haldur viitab võimalikule raskele juhtimisveale	Jah
112	VMK, 2-16-1662, 11.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	-	-
113	VMK, 2-16-2733, 23.03.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Kuriteo tunnustega tegu	-	Jah
114	VMK, 2-16-3641, 18.08.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Haldur viitab kuriteo tunnustega teole	Jah
115	VMK, 2-16-3647, 17.05.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Puudub info	Puudub info	Jah
116	VMK, 2-16-11039, 04.10.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Raske juhtimisviga	-	Jah
117	VMK, 2-15-16004, 15.01.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info
118	VMK, 2-16-5250, 15.06.2016	Pankrotiavalduse menetlus	Muu asjaolu	Puudub info	Puudub info

